

Stora flytt- och boendestudien

SPECIALRAPPORT FÖR KALIX KOMMUN, NOVEMBER 2016

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
VILKA FÖRÄNDRINGAR FORMAR LANDSKAPET?	4
10 TRENDER SOM PÅVERKAR	4
VEM ÄR VI?	6
HUR UPPKOPPLAT ÄR KALIX?	6
HUR SPETSIGT ÄR KALIX?	7
VILKEN ROLL HAR KALIX?	11
HUR SER FLYTTDYNAMIKEN UT?	16
VARFÖR FLYTTAR MAN TILL KALIX?	18
VAD ÄR EN ATTRAKTIV PLATS?	23
NYCKELORDET ÄR NÄRA	23
PLATSLÖWPYRAMIDEN BYGGS FRÅN GRUNDEN	24
SEX SÄRSKILJANDE PLATSVÄRDEN	25
VAD ÄR EN ATTRAKTIV BOSTAD?	28
10 BOSTADSVÄRDEN ATT SPELA MED	29
FYRA BOSTADSARKETYPEN FÖR FRAMTIDEN	30
VILKA SKA VI RIKTA IN OSS PÅ?	33
VILKA ÄR DE? SOCIO-DEMOGRAFI OCH LIVSSTIL	34
VILKA ÄR DE? PLATS- OCH BOSTADSVÄRDERINGAR	35
VILKA ÄR DE? FLYTTMOTIV	36
VAD BETYDER DETTA FÖR FRAMTIDEN?	38
APPENDIX A: DEFINITIONER OCH FÖRKLARINGAR	40
T-INDEX OCH REGIONALT T-INDEX	40
KOMMUNAL FRAMGÅNG	40
INGÅENDE KOMMUNER I TYPOLOGIN	40
OM KAIROS FUTURE	42
NOTER	43

INLEDNING

Vad är det som människor idag uppfattar som möjligheter hos en plats? Hur ser flyttmönstren ut och hur kan de komma att förändras på sikt? Hur vill människor egentligen bo? Dessa frågor har Kairos Future besvarat i rapporten *Jakten på möjligheter i en ny tid*, slutprodukten från projektet Stora flytt- och boendestudien. I den här rapporten analyserar vi Kalix kommun med utgångspunkt i Stora flytt- och boendestudien. Rapporten bygger på följande frågor:

- 1. Vilka förändringar i omvärlden formar landskapet?** I rapportens första del beskriver vi kort vilka förändringar som formar arenan kring flytt och boende. För en mer ingående beskrivning kring de trender som tas upp hänvisas till den ovan nämnda slutrapporten från projektet.
- 2. Vem är ”vi”?** I rapportens andra del analyseras Kalix grundförutsättningar och roll som kommun i ett allt mer integrerat regionalt sammanhang.
- 3. Hur ser flyttodynamiken ut?** I rapportens tredje del går vi in på hur flyttströmmarna ser ut kring Kalix, vilka som flyttar till och från kommunen, och vilka motiv som kan tänkas ligga bakom.
- 4. Vad är en attraktiv plats?** I rapportens fjärde del går vi på djupet med vad som egentligen är en attraktiv plats och vilka olika värden en plats kan ha, samt vilka styrkor och svagheter Kalix som plats har.
- 5. Vad är en attraktiv bostad?** I rapportens femte del fokuserar vi på vilka värden bostaden har och vad det betyder för Kalix.
- 6. Vilka bör vi rikta in oss på?** I rapportens sjätte del presenterar vi ett antal målgrupper som är relevanta för Kalix.
- 7. Vad betyder detta för framtiden?** I rapportens avslutande del sammanfattar vi rapportens resultat i strategiska slutsatser för Kalix kommun.

VILKA FÖRÄNDRINGAR FORMAR LANDSKAPET?

10 TRENDER SOM PÅVERKAR

I slutrapporten från projektet Stora flytt- och boendestudien beskrivs ingående 10 tunga trender som påverkar flytt- och boendelandskapet. I den här rapporten beskriver vi dessa mycket kortfattat. För en fördjupad beskrivning av trenderna, se huvudrapporten.

1. **Den globala spelplanen jämnas ut.** Globaliseringen innebär tuffare konkurrens för företag, regioner och kommuner.
2. **Från migrationen till integration.** De senaste åren har många flyktingar kommit till Sverige från andra länder, och samhället står nu inför utmaningen att integrera denna resurs.
3. **Urbanisering: staden blir norm.** Världen över flyttar människor från landsbygd till städer och storstadsregioner.
4. **Systemstress i hållbarhetens kalejdoskop.** Hållbarhet i fler dimensioner fortsätter att vara en stor utmaning för våra samhällssystem.
5. **Teknikrevolutionen: digitalisering och automatisering.** Radikala tekniska förändringar förändrar förutsättningarna för inte minst trafiklösningar.
6. **T-ekonomi, tankeproduktivitet, vardagstjänster och uppkopplat värdeskapande i fokus.** I allt högre utsträckning blir tankeproduktivitet den viktigaste konkurrensfaktorn, samtidigt som nya tjänster för att förenkla vardagen ökar i betydelse.
7. **Ökad heterogenitet.** Samhället blir allt mindre homogent, stora kollektiv ersätts av mindre och mer temporära gemenskaper.
8. **Högre krav och förväntningar.** Växande välbstånd innebär högre krav från medborgare och konsumenter.
9. **Upplevelser stiger i kurs.** I och med en allt mer avmaterialiserad ekonomi värderar konsumenter och medborgare att få en bra upplevelse, oavsett om det handlar om adrenalinstinna aktiviteter eller att odla sina egna tomater.
10. **Bostadsmarknaden kvar i brist o underskott.** Inte minst i storstadsregioner och större städer.

SAMMANTAGET: MOT T-SAMHÄLLET!

Hur kan man sammanfatta det komplexa samspel som pågår mellan olika omvärldstrender? Det finns många tankar om vart världen är på väg, men två teorier – som vid första anblick kan verka stå emot varandra är särskilt intressanta. Å ena sidan kan världen beskrivas med Thomas Friedmans perspektiv¹, som allt *plattare* till följd av avreglerad handel, dematerialiserad ekonomi och ökade förutsättningar för gränslös kommunikation. Detta innebär att en central framgångsfaktor för såväl

företag som regioner är att lyckas vara *uppkopplade* mot rätt saker – där världen växer och där produktionskrafterna och tillväxten finns.

Å andra sidan menar exempelvis Richard Floridaⁱⁱ att det är precis tvärtom – att världen blir allt *taggigare*. Ledande företag och regioner attraherar kunskap, människor och kapital, vilket gör att världens tillväxt koncentreras till vissa framgångsrika platser, med vassa specialiseringar. För sådana organisationer och regioner blir det ännu lättare att attrahera önskvärda målgrupper. Det innebär att en central framgångsfaktor är att vara *spetsig* med avseende på kunskapskapital och framgångsrika specialiseringar – att vara globalt konkurrenskraftig på de områden där man är verksam.

Förmodligen har både Friedman och Florida rätt, samtidigt. Vissa regioner, i regel koncentrerade kring större städer, som presterar väl med avseende på framgångsfaktorerna uppkoppling och spets, kommer ofta in i en positiv spiral, lyckas *gravitera* och dra till sig kompetens, kapital och kreativitet. Attraktivitet föder attraktivitetⁱⁱⁱ.

Den framväxande värld där dimensionerna uppkoppling och spets är de viktigaste framgångsfaktorerna kallar Kairos Future T-samhället.

De regionala aktörer som är bäst skickade att möta T-samhällets möjligheter och utmaningar är också de som har försprång i kampen om att ge människor bäst och flest möjligheter.

VEM ÄR VI?

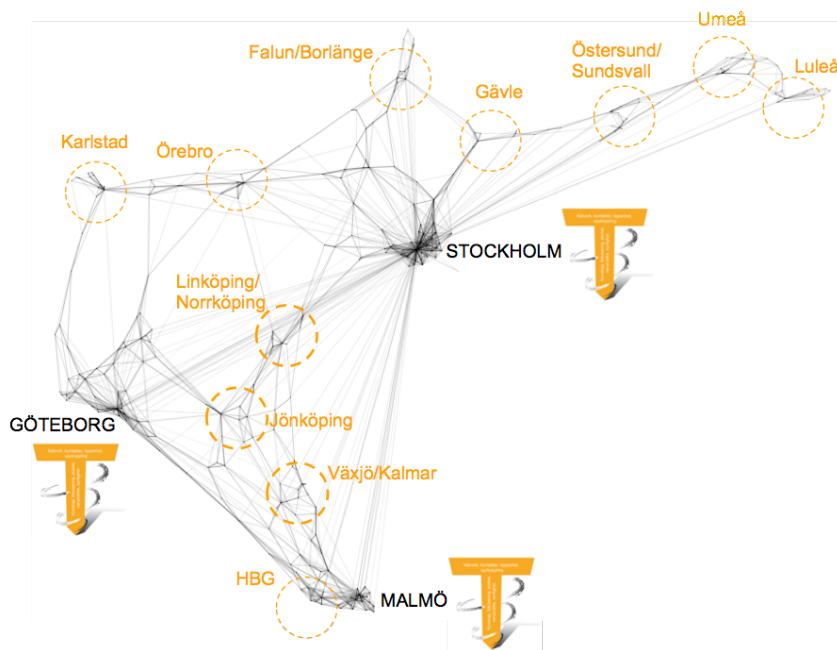
I det här avsnittet belyses Kalix kommuns förutsättningar utifrån T-samhällets perspektiv. Vi analyserar till vilken grad Kalix är uppkopplat och spetsigt, samt den roll Kalix idag har i sitt regionala sammanhang.

HUR UPPKOPPLAT ÄR KALIX?

Geografiska kartor kan ge en bild av en kommuns position, men det som har verklig betydelse för en kommun är vilka *relationer* man har med andra kommuner.

I figur 1 nedan visas en bild av det svenska arbetsmarknadsnätverket. Nätverket som visas i figuren bygger på pendlingsrelationer mellan kommuner. Tjockare linjer innebär mer pendling (in- och utpendling) mellan kommuner. Kortare linjer innebär också mer pendling mellan kommunerna.

Bilden av arbetsmarknadsnätverket gör tydligt att det finns tre huvudsakliga förtätningar i Sverige kring de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö. Dessa utgör *agglomerationer* med stora ekonomiska fördelar. Här finns mycket av det som skapar framgång i T-samhället, vid sidan om uppkoppling, *spets* i form av kunskapskapital och framgångsrika specialiseringar. Därför kan vi kalla dem *T-regioner*.

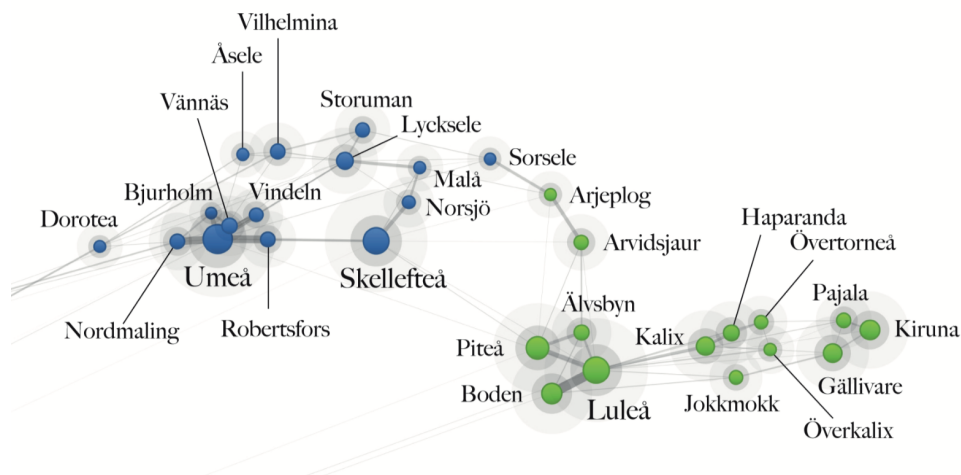
Figur 1. Översikt över det svenska arbetsmarknadsnätverket. Kartan är ritad med hjälp av simuleringsteknik där varje kommun är en punkt som "stöter bort" alla andra punkter, medan kommuner som har pendlingsrelationer till varandra hålls samman av dessa. Källa: SCB/Bearbetning Kairos Future

Kring Sveriges större städer kan vi också se att agglomerationer börjar formas, om än inte med samma massa som de kring storstäderna. Dessa mindre agglomeration-

er kan vi kalla för *potentiella T-regioner*, då de ännu inte är lika fördelsskapande som T-regionerna, men på god väg åt det hållet. Generellt gäller: ju *mer integrerad* en kommun är i en så *stor agglomeration* som möjligt, desto *bättre grundförutsättningar* har kommunen. Ju mer integrerad en kommun är, desto mer uppkopplad är kommunen.

Kalix är uppkopplad mot den potentiella T-regionen kring Luleå, en uppkoppling som bör stärkas

Hur ligger då Kalix kommun till i detta arbetsmarknadsnätverk? Figuren nedan visar Kalix position i nätverket. Figuren visar att Kalix har en relativt stark koppling till den potentiella T-regionen som växer kring Luleå. Utöver kopplingen till Luleå finns pendlingsrelationer till kommunerna Haparanda, Övertorneå, och Pajala. Kalix koppling till Luleåregionen innebär möjligheter för framtiden i samband med att den potentiella T-regionen där växer. Tillgången till den större arbets- och konsumentmarknad som finns kring potentiella T-regioner är viktigt för att locka till sig såväl människor som företag. Kalix läge i ytterkanten av regionen kring Luleå innebär dock att kommunen har ett svårare läge än liknande kommuner med starka-reuppkoppling mot regionen, exempelvis Piteå och Boden.

Figur 2. Kalix position i det svenska arbetsmarknadsnätverket. Kalix uppkoppling mot den potentiella T-regionen Luleå innebär potential för framtiden. Cirkelns färg anger länstillhörighet.

HUR SPETSIGT ÄR KALIX?

Kalix har få högutbildade men starka skolor

En kommuns spetsighet kan beskrivas med det grundläggande kunskapskapitalet i kommunen, från utbildningsnivå till skolresultat i grundskola och gymnasium. Kalix har en lägre andel av befolkningen med eftergymnasial utbildning än riket i stort och alla jämförelsekommuner utom Älvsbyn, samt ett något lägre genomsnittsbetyg för gymnasiestudenter än riksgenomsnittet och genomsnittet för Norr-

bottens län. Kalix gör dock bra ifrån sig gällande behörighetsgraden till gymnasie-estudier, och utmärker sig beträffande andelen av gymnasieelever som övergår till att studera på högskolan, där Kalix ligger över såväl riksgenomsnittet som Norrbottens läns genomsnitt, samt högre än samtliga jämförelsekommuner. Detta indikerar att Kalix skolor är bra på att ge eleverna de verktyg de behöver för framtida studier, vilket ökar Kalix spetsighet jämfört med omkringliggande kommuner.

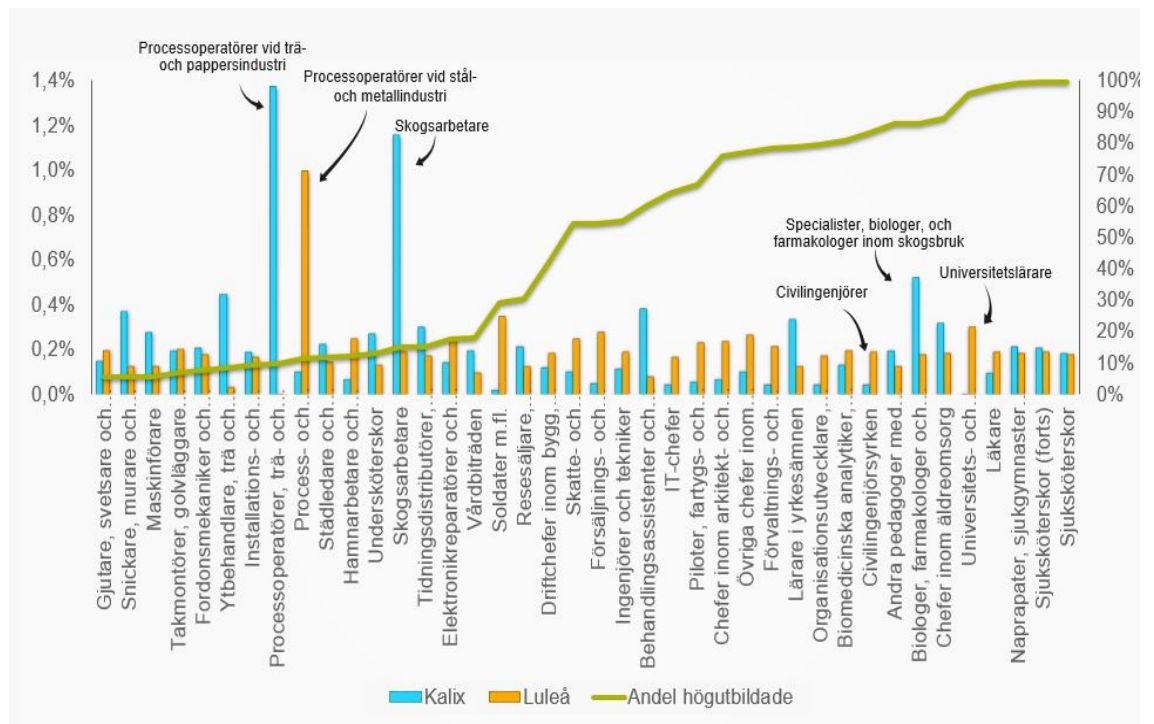
	Andel högutbildade (2015)	Behöriga till gymnasium (genomsnitt 2013-2015)	Betygspoäng, gymnasium (genomsnitt 2014-2015)	Övergång till högskola (genomsnitt, 2013-2015)
Kalix	28%	89 %	13,65	42%
Luleå	46%	91%	14,45	37%
Piteå	35%	94%	13,65	39%
Älvsbyn	23%	88%	13,55	35%
Boden	37%	90%	13,70	37%
Norrbottens Län	35%	89%	14,10	35%
Riket	42%	87%	14,10	41%

Figur 3: Kalix spetsighet inom utbildning

Specialisering mot skogsindustri och skogsbruk i Kalix

Ytterligare en faktor som påverkar en kommuns spetsighet är arbetslivets specialisering och diversifiering. Tillväxtanalys^{iv} menar att specialisering är vad som får städer att växa, men å andra sidan är det diversifiering som får dem att överleva. I klartext betyder det att specialisering är nödvändigt för tillväxt, men ensidig specialisering innebär en stor risk. Idealt bör en kommun ha både ett specialiserat och diversifierat arbetsliv – vilket är betydligt lättare med stor befolkning.

Hur ser då arbetslivet i Kalix ut med avseende på den specialisering, eller de ”spetsar” i T-logikens termer, som finns i kommunen? I figur 4 nedan jämför vi den relativa andelen av Sveriges arbetskraft som arbetar inom olika yrken i Kalix och jämför detta med hur stor andel som arbetar inom samma yrken i Luleå, där Luleå kommuns befolkning justerats till samma storlek som Kalix kommun.

Figur 4. Yrken som är vanliga (vänster axel) i Kalix och Luleå sorterat efter andelen högutbildade i yrket (höger axel). Staplarna visar andelen inom respektive yrke i riket som jobbar i Kalix och Luleå, där Luleås andelar har justerats efter Kalix dagbefolkning. Källa: SCB. Bearbetning: Kairos Future.

I figur 4 ovan syns att Kalix har en tydlig arbetslivsspecialisering mot skogsbruk och skogsindustri, med stora toppar bland främst skogsarbetare och processoperatörer inom pappers- och träindustrin. En mindre topp bland högutbildade finns även bland specialister inom just skogsindustrin. Luleå har också en topp inom industriarbetare med en hög andel processoperatörer inom stål- och metallindustrin, men har i övrigt sin specialisering bland mer högutbildade arbetskategorier, exempelvis universitetslärare och civilingenjörstrycken. Den sistnämnda sammansättningen har en betydligt lägre riskprofil än en sammansättning bestående av industriarbeten, eftersom en hög koncentration av arbeten inom en specifik industrisektor gör kommunens arbetsliv sårbart vid förändringar inom den specifika sektorn eller vid konjunktursvängningar.

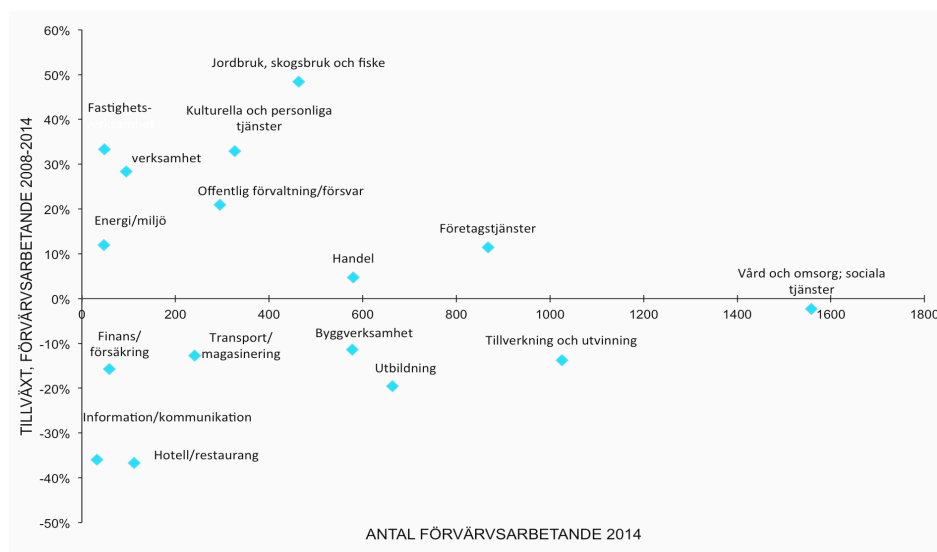
Skillnaden mellan kommunerna illustrerar det inneboende dilemmat för kommuner utanför en större arbetsmarknadsregion, där spetsarna bildligt talat kan "knäckas" av konjunkturedgångar, konkurrens från andra länder, teknikutveckling och andra omvärldsfaktorer. Även om riskprofilen är högre för den typ av yrken som särskiljer Kalix från Luleå är specialiseringarna naturligtvis viktiga tillgångar och tillväxtskapare för Kalix. Att skapa nya spetsar från tomma intet är mycket svårt och Kalix möjlighet ligger i att bygga vidare på de specialiseringar som finns.

Kalix har tillväxt inom skogsindustrin och tjänstesektorn men tappar inom besöksnäringen, IT-branschen, och tillverkningsindustrin

Figur 5 nedan visar tillväxten för olika näringsgrenar inom Kalix kommun, samt antalet förvärvsarbetande inom dessa näringsgrenar. I idealfallet ligger en stor andel av branscherna uppe i det högra hörnet, d.v.s. det finns många stora branscher med hög tillväxt, men detta är mycket sällsynt.

De tydligaste trenderna för Kalix i denna tillväxtbild är att det finns en tydlig tillväxt inom jordbruk, skogsbruk, och fiskenäringen, samt inom olika typer av tjänstebranscher, bland annat fastighetsbranschen, samt inom kulturella och personliga tjänster. Värt att notera är dock att tillväxtsiffran för jordbruk, skogsbruk, och fiske är något missvisande eftersom SCB ändrade sina datainsamlingsmetoder 2011 till att inkludera även äldre personer i statistiken, vilket i sin tur gör att tillväxtsiffran för just denna bransch troligen är överskattad. En närmare granskning av tillväxtsiffrorna för denna bransch visar på en stor uppgång på närmare 30 % i samband med metodbytet år 2011, varefter tillväxten i branschen varit negativ.

Bland de större branscherna i Kalix kommun finns såväl företagstjänster, med en hälsosam tillväxttakt på över 10 %, samt tillverknings- och utvinningsindustrin som har en negativ tillväxt. Den negativa tillväxten inom tillverknings- och utvinningsindustrin belyser riskerna med specialisering inom just denna typ av bransch, eftersom dessa ofta är känsliga för de omvärldsfaktorer som diskuterats ovan.

Figur 5. Antal förvärvsarbetande 2014 och tillväxt i antal förvärvsarbetande i olika näringsgrenar i Kalix 2008-2014. Källa: SCB

Offentlig verksamhet - platsens attraktivitet nyckeln till kompetensförsörjning

Arbetslivet är dock större än enbart näringslivets verksamheter. En viktig bransch utanför näringslivet är verksamheter inom offentlig sektor, som sysselsätter ett stort antal av de förvärvsarbetande inom Kalix kommun. Inom denna bransch är utmaningen, snarare än att skapa arbetstillfällen, att se till att personer finner det attrak-

tivt att jobba inom offentliga verksamheter i just Kalix. Bortsett från att arbetsgivaren ska uppfattas som attraktiv hänger attraktionen till dessa arbeten därmed i mycket hög grad på platsens attraktivitet. Bedöms Kalix som en attraktiv plats att bo på är det naturligtvis lättare att attrahera kompetens till de offentliga verksamheterna. För att den offentliga sektorn ska bidra till sysselsättningstillväxt i Kalix krävs därför ett långsiktigt arbete för att förbättra Kalix platsattraktivitet, för att på så sätt locka till sig rätt typ av kompetens. De värden som spelar in i Kalix attraktivitet som plats kommer att diskuteras vidare senare i denna rapport.

VILKEN ROLL HAR KALIX?

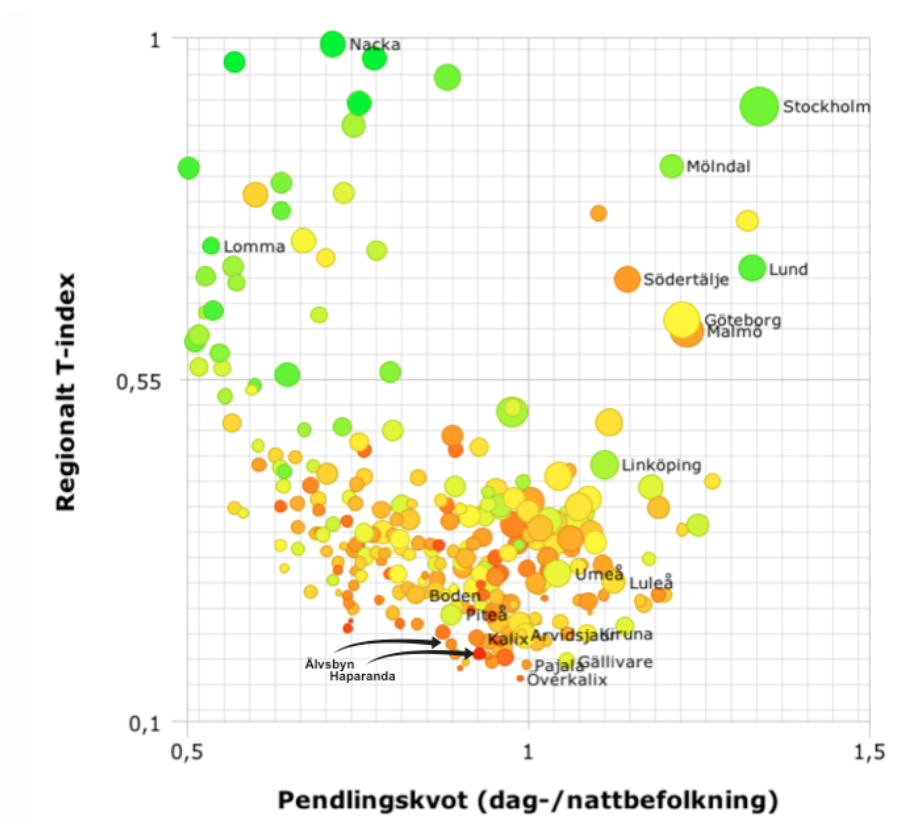
Graden av integrering i en större arbetsmarknadsregion som ovan beskrivet är starkt relaterat till vad Kairos Future kallar ”Regionalt T-index”. Kommuner med högt regionalt T-index är stora eller har tillgång till en stor befolkning genom pendling, har starkt kunskapskapital och framgångsrika specialiseringar, helt centrala framgångsfaktorer i en kunskapsbaserad ekonomi^v.

Vad som också har stark påverkan på vilka förutsättningar en kommun har är huruvida man är *specialiserad mot boende eller arbete*, mätt som kvoten mellan dagbefolkning (hur många som arbetar i kommunen) och nattbefolkning (hur många förvärvsarbetande som bor i kommunen). Kommuner som är specialiserade mot arbete styrs i hög utsträckning av hur närings- och arbetslivet utvecklas i kommunen, medan kommuner som är specialiserade mot boende är starkt beroende av att det upplevs som attraktivt att bo i kommunen.

I figur 6 nedan visas i vertikalt led Sveriges kommuners *Regionala T-index* och i horisontellt led *specialisering mot boende eller arbete*. Lomma är ett exempel på en typiskt boendespecialiserad kommun tätt integrerad i en agglomeration, medan Malmö och Lund är arbetspecialiserade kommuner i samma agglomeration.

Varje kommun är en cirkel, där färgen med ett mycket generellt mått visar hur bra det går för kommunen med avseende på ekonomisk hållbarhet, social hållbarhet och ekologisk hållbarhet^{vi}. Gröna kommuner går det bäst för och för röda kommuner går det sämre. Det finns ett tydligt samband mellan ett högt regionalt T-index och hur bra det går för kommunerna. Detta understryker att ju tätare integrerad en kommun är i en agglomeration, desto lättare blir det att lyckas.

Det finns också ett visst samband mellan framgång och specialisering i antingen riktning mot boende eller arbete, i synnerhet specialiserade boendekommuner med högt regionalt T-index är ofta framgångsrika. De kommuner som har det svårast är ofta kommuner med lågt T-index och liten grad av specialisering mot boende eller arbete.

Figur 6. Sveriges kommuners "Regionala T-index", vertikalt, och kvot mellan dagbefolkning och nattbefolkning, horisontellt. Kommuner till höger i figuren har en arbetsprofil, och kommuner till vänster i figuren har en boendeprofil. Källa: SCB/Bearbetning Kairos Future.

Kommuner som ligger nära varandra i ovanstående schema har liknande grundförutsättningar, därför ska vi dela in Sveriges kommuner i 7 grupper baserat på deras regionala T-index och graden av specialisering mot boende eller arbete^{vii} och se vilken grupp tillhörighet som gäller för Kalix.

Kalix är en mellanlägeskommun med potential att integreras bättre i den växande T-regionen kring Luleå

Vi börjar uppifrån och till höger i Figur 6 ovan. Här finner vi arbetsspecialiserade kommuner som utgör centrum i T-regionerna: storstäderna och de kommuner som i praktiken är en del av storstäderna. Dessa kommuner kallar vi **T-centrum**. Här finner vi storstäderna Stockholm, Göteborg, och Malmö, men också kommuner som Lund, Solna och Mölndal.

Till dessa kommuner tillhör ett antal boendespecialiserade kommuner – **boendekommuner till T-centrum**, exempelvis ovan nämnda Lomma i Malmö/Lund-regionen.

Med något lägre T-index finner vi kommunerna som ofta kategoriseras som större städer, men som enligt T-logiken kan benämnas **potentiella T-centrum**, exempelvis Luleå, Umeå, och regionen som växer mellan Östersund och Sundsvall. Till

dessa kommuner hör i sin tur ett antal **boendekommuner till potentiella T-centrum**, exempelvis Nordmaling, Robertsfors, och Älvsbyn.

Utöver dessa kommuner finns ett antal arbetsspecialiserade mindre kommuner med svagare relationer till storstäder och större städer, **lokala arbetslivsspecialister**. Här finner vi kommuner som ofta har ett unikt och lokalt förankrat näringsliv, exempelvis Lycksele, Arjeplog, och Kiruna. Med svagare relationer till storstäder och större städer finns även en boendeorienterad grupp av kommuner, **boendespecialiserad landsbygd**, bestående av kommuner som t. ex Sorsele.

Återstående kommuner som ofta har svaga relationer med storstäder och större städer och dessutom heller inte har någon tydlig specialisering vare sig mot boende eller arbete kallar vi för just **mellanlägeskommuner** på grund av sin något otydliga roll. I denna kategori återfinns kommuner som exempelvis Arvidsjaur, Storuman och just Kalix.

Den ”stiliserade” bilden av det svenska kommunlandskapet enligt indelningen ser sammanfattningsvis ut som i figur 7 nedan.

Figur 7. 7 Kommungrupper i T-samhället baserat på regionalt T-index och specialisering mot boende eller arbete.

Kalix har i denna indelning av kommuntyper en något otydlig roll som en mellanlägeskommun där det varken finns en tillräckligt stark arbetsspecialisering, byggd på exempelvis gruvnäringen, som i Kiruna, för att kommunen skall klassificeras som en lokal arbetslivsspecialist, eller tillräcklig uppkoppling mot ett T-centrum/potentiellt T-centrum för att kunna klassificeras som en boendekommun till ett sådant centrum. Genom att stärka uppkopplingen mot det potentiella T-centrumet kring Luleå finns dock en möjlighet för Kalix att integreras i Luleåregionen bättre. En sådan integration skulle förstärka Kalix attraktivitet som boendeal-

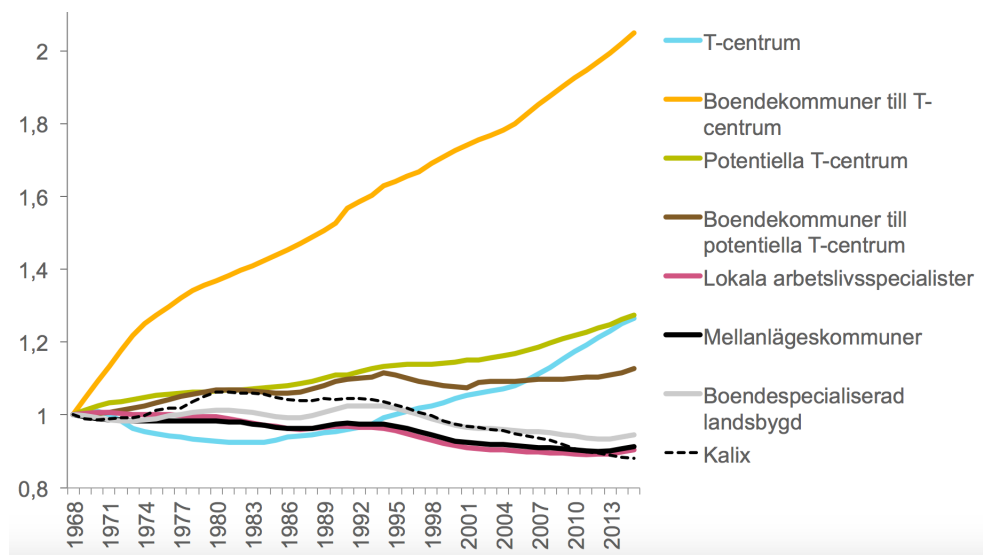
alternativ för personer som jobbar i Luleå kommun, eller familjer där en av familjemedlemmarna jobbar i Luleå och den andra i Kalix.

Ett starkare regionalt samarbete mellan alla kommuner i Luleåregionen skulle även underlätta framväxten av ett starkt Norrbottenskt ekonomiskt centrum kring Luleå. Ett sådant regionalt samarbete skulle innebära att alla kommuner knutna till detta potentiella T-centrum, oavsett om de är arbetslivsspecialiserade eller bostadsspecialiserade, kan frodas i ett symbiotiskt system.

Kalix har negativ befolkningsutveckling under de senaste 25 åren

Som både färgen och läget för Kalix i figur 6 visar så har kommunen utmaningar framför sig. Läget är dock inte lika besvärligt för Kalix som för grannkommunen Haparanda.

Kalix svåra läge avspeglas i kommunens befolkningsutveckling där det tydligt syns att trots en stark befolkningsutveckling under 1970-talet så har kommunens befolkningsutveckling under de senaste 25 åren varit negativ, även i förhållande till andra kommuner i samma kommunkategori. Även under de senaste åren då befolkningstappet vänt för mellanlägeskommuner generellt har Kalix haft en fortsatt negativ befolkningsutveckling. Figur 8 nedan visar att de kommuner som haft starkast befolkningstillväxt under de senaste 50 åren är de kommuner som har högre regionala T-index och framförallt de kommuner som är boendekommuner till de stora T-centrumen.

Figur 8. Befolkningstillväxt i Kalix jämfört med de olika kommungrupperna. Index där 1968 = 1. Källa: SCB, bearbetning Kairos Future.

En närmare granskning av befolkningstillväxten i Kalix sedan tidigt 2000-tal visar att omkring 60 % av befolkningsminskningen under denna tid beror på att kommunen haft ett negativt födelseöverskott, d.v.s. att fler personer avlidit än som fötts i kommunen, medan de återstående 40 % av befolkningsminskningen beror på ett

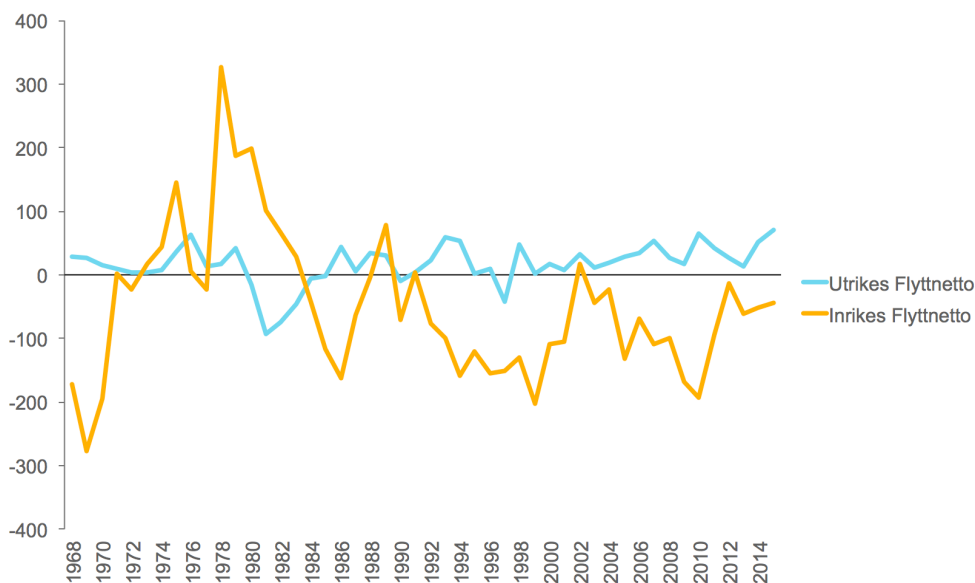
negativt flyttnetto, d.v.s. att fler personer flyttar från Kalix än som flyttar till Kalix. I rapportens nästa del belyses närmare hur det inrikes flyttnettot ser ut, och vilka faktorer som påverkar flytt dynamiken.

HUR SER FLYTTDYNAMIKEN UT?

Med hjälp av offentlig statistik vet vi idag exakt hur många som har flyttat inom kommunerna och från en kommun till en annan. Vad vi i betydligt mindre utsträckning vet, är vilka dessa människor är, och vad som inte vi inte alls vet är vilka motiv som ligger bakom flyttbesluten. I det här avsnittet kombinerar vi statistik om hur människor flyttat under 2000-talet med motiv till att flytta som respondenter uppgett i en enkätundersökning till 6000 svenskar.

Kalix har negativt inrikes flyttnetto och positivt utrikes flyttnetto

Som tidigare konstaterats har Kalix under de senaste 25 åren haft en negativ befolkningsutveckling. En närmare analys av flyttmönstren i figur 9 visar att orsaken till den negativa befolkningsutvecklingen till stor del kan förklaras av att färre inom Sverige flyttar in till kommunen än som flyttar ut. Denna negativa flyttström har kompenseras något av det faktum att fler personer från andra länder flyttat till Kalix, men dock inte tillräckligt många för att vända den negativa befolkningsstillväxten.

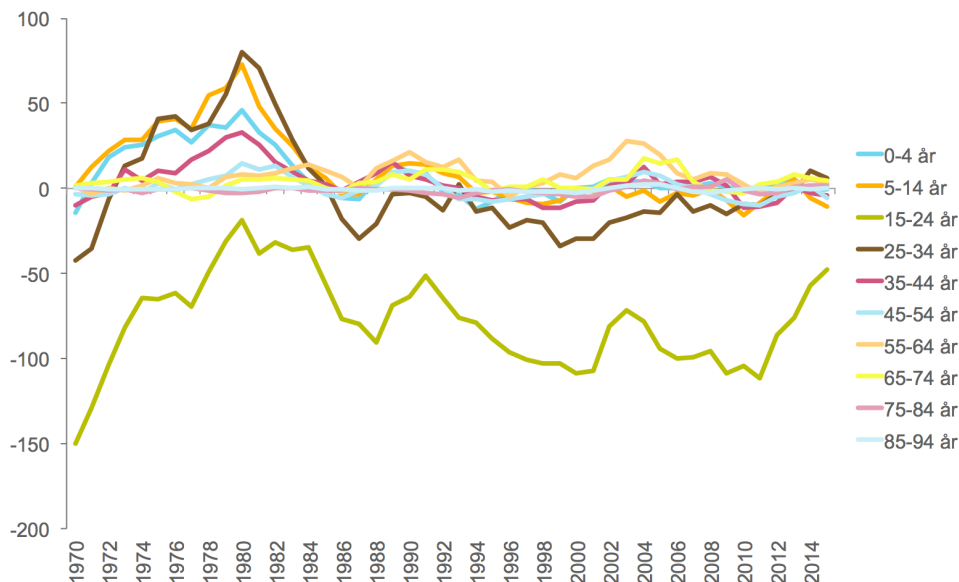
Figur 9. Inrikes och utrikes flyttnetto i Kalix kommun 1968-2014. Källa: SCB.

Den här studien handlar om inrikes flyttar, men det är samtidigt viktigt att ha i åtanke att utrikes flyttnetto för de flesta kommunerna driver befolkningsstillväxt i högre utsträckning. Nedan fördjupar vi oss i vilka som flyttar till och från Kalix inom Sverige.

Kalix tappar unga, positiv trend bland unga vuxna

I figur 10 nedan visas inrikes flyttnetto i olika åldersgrupper för Kalix. Diagrammet gör tydligt att Kalix de senaste cirka 50 åren haft ett negativt flyttnetto för unga i åldersgruppen 15-24 år, men även att Kalix under de senaste 25 åren tappat i grup-

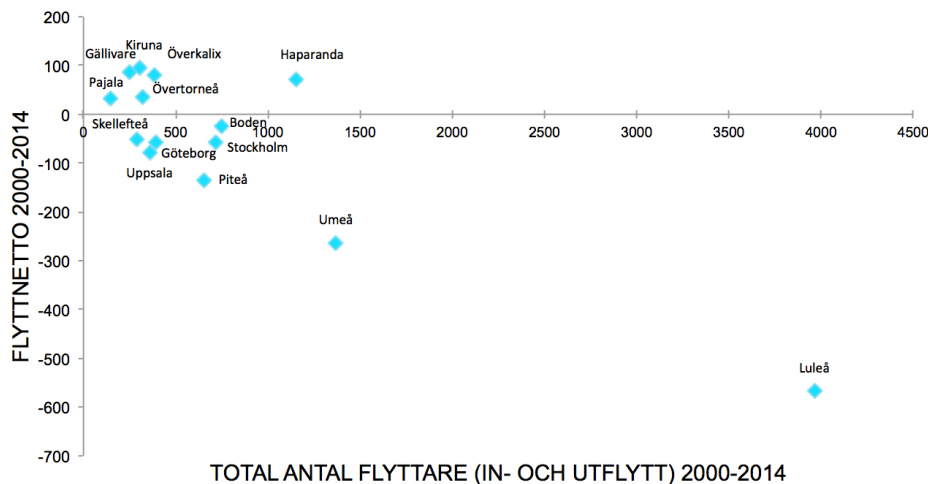
pen unga vuxna, 25-34 år. I den sistnämnda gruppen är trenden dock positiv. Detta mönster är relativt typiskt för kommuner med lägre T-index.

Figur 10. Inrikes flyttnetto 1970-2015 i Kalix i olika åldersgrupper. Treårigt glidande genomsnitt Källa: SCB.

Flyttar till Kalix från kommuner med lägre T-index och från Kalix till kommuner med högre T-index

Undersöker vi istället de kommunala flyttnettona, d.v.s. skillnaden mellan antalet flyttande till och från Kalix för varje kommun, i figur 11 nedan, framträder ett tydligt mönster. Detta mönster visar att Kalix har ett negativt flyttnetto i förhållande till kommunerna i de potentiella T-centrumen kring Luleå och Umeå, samtidigt som det finns ett positivt flyttnetto från närliggande kommuner som har mindre uppkoppling mot dessa potentiella T-centrum, exempelvis Pajala, Haparanda, och Kiruna. Den bild som framträder är att flyttströmmarna går från de mindre uppkopplade kommunerna till de kommuner som är mer integrerade mot de potentiella T-centrumen. Kalix ligger här mitt emellan de mindre uppkopplade kommunerna och de mer uppkopplade kommunerna.

Figur 11. Kommunala inrikes flyttnetto i Kalix mot olika kommuner. Källa: SCB.

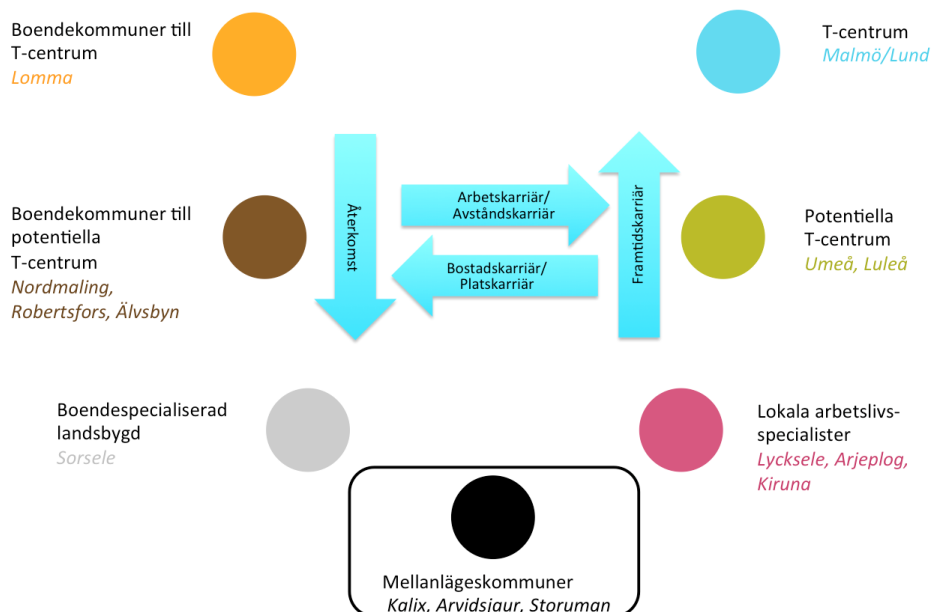
VARFÖR FLYTTAR MAN TILL KALIX?

Så långt vet vi utifrån offentlig statistik hur flyttströmmarna ser ut till och från Kalix. Den viktiga frågan *varför* man flyttar återstår. I stora flytt- och boende-studien har 6000 personer i Sverige i en enkätundersökning fått svara på frågor om sina inrikes flyttar. Tydligt utifrån enkäten är att väldigt få *flyr* från någon riktigt dålig plats. Istället flyttar de allra flesta från en plats som är bra till något ännu bättre. Man kan säga att man genom flytten gör *karriär* inom olika områden:

- **Platskarriär** – platsen som helhet i sig är så attraktiv att man flyttar dit. Den vanligaste karriären som motiverar 50% av flyttarna respondenterna har beskrivit under 2000-talet.
- **Bostadskarriär** – man flyttar för att få en bättre bostad. Bostadskarriären motiverar 44% av flyttarna.
- **Framtidskarriär** – man bedömer att framtidsutsikterna är bättre på platsen man flyttar till. Framtidskarriären motiverar 33% av flyttarna.
- **Avståndskarriär** – man flyttar på grund av minskade avstånd och restider. Avståndskarriären motiverar 20% av flyttarna.
- **Arbetskarriär** – man flyttar på grund av att man fått ett (nytt) jobb eller att arbetet flyttade. Arbetskarriären motiverar 18% av flyttarna.
- **Återkomsten** – man flyttar ”hem” igen till en plats där man bott tidigare. Återkomsten motiverar 15% av flyttarna.
- **Relationskarriär** – man flyttar på grund av partners skäl snarare än egna motiv. Relationskarriären motiverar 13% av flyttarna.

De som har flyttat till och från Kalix i enkäten utgör ett mindre antal, vilket innebär att vi inte med någon statistisk säkerhet kan uttala oss om flyttmotiven för just Kalix. Däremot finns ett antal tydliga mönster för flyttar mellan olika kommuntyper som ger indikationer för vilka karriärer som ligger bakom flyttar till och från Kalix.

Bilden av flyttdynamiken under 2000-talet hittills kan sammanfattas som i figur 12 nedan. Viktigt att påpeka är att detta just är den *generella* bilden, som kan användas för att förstå de stora flyttrörelserna. Även om alla flyttkarriärer förekommer i flyttar mellan olika kommuntyper finns dock några framträdande mönster.

Figur 12. Generella mönster över flyttkarriärer till olika typer av kommuner under 2000-talet.

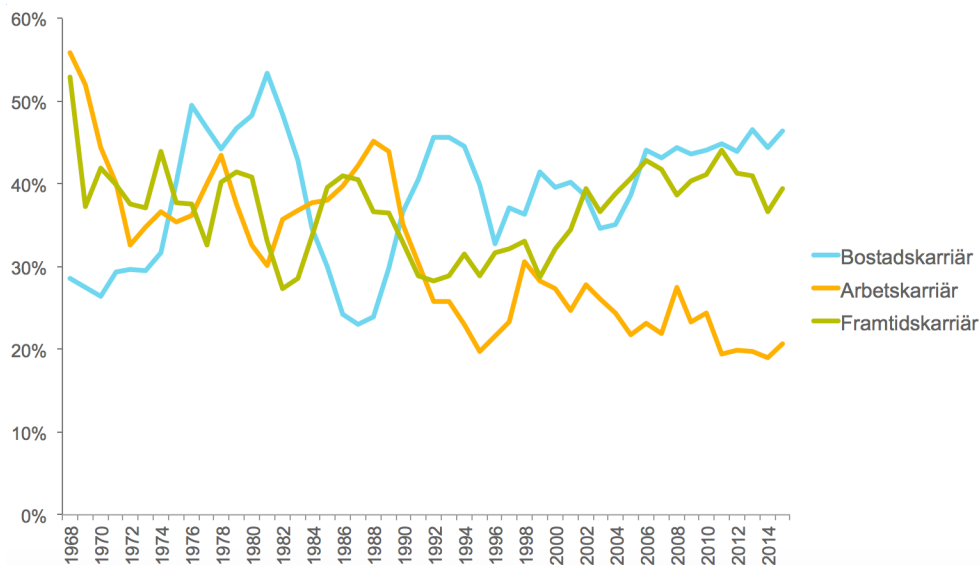
Vid flyttar från kommuner med lägre regionalt T-index till högre regionalt T-index är **framtidskarriären** kraftigt överrepresenterad. Vid flyttar från arbetskommuner till boendekommuner är **bostads- och platskarriären** överrepresenterad. I andra riktningen, från boendekommuner till arbetskommuner är **arbets- och avståndskarriären**, men även framtidskarriären överrepresenterad. Bland flyttar från högre till lägre regionalt T-index är **återkomsten** överrepresenterad.

Det negativa flyttnettot som Kalix kommun har i förhållande till Luleå kommun kan utifrån denna modell förklaras av att Luleå som ett potentiellt T-centrum lockar till sig både flyttare från Kalix som vill göra en framtidskarriär och flyttare som vill göra arbets- eller avståndskarriär. Detta utflöde av arbets- och framtidskarriärer uppvägs inte i tillräckligt stor utsträckning av de plats- och boendekarriärer som Kalix har möjlighet att locka till sig.

Kalix har en möjlighet i en ökad boendespecialisering och starkare uppkoppling till Luleåregionen

Kalix läge som en mellanlägeskommun komplicerar möjligheterna för tillväxt inom kommunen då ingen specifik flyttkarriär är tydligt knuten till denna typ av kommun förutom återkomsten. Kalix behöver således specialisera sig mer för att kunna locka till sig inflyttning från antingen bostads- och platskarriärer, eller arbets- och avståndskarriärer.

För att veta åt vilket håll Kalix bör gå kan insikter från den stora flytt- och boendestudien användas, där flyttanledningar kan spåras över tid. Ett intressant resultat från studien är att allt färre i åldrarna 18-30 över tid flyttar på grund av arbetskarriärer för att istället prioritera främst framtidskarriärer, men även till stor del bostadskarriärer. Detta mönster kan tydligt ses i figur 13 nedan.

Figur 13. Andel arbetskarriärer, bostadskarriärer, och framtidskarriärer bland flyttarna över tid.

En avgörande insikt för huruvida Kalix kommun bör gå mot en bostadsspecialisering eller en arbetsspecialisering återfinns i dessa resultat. Då personer i dagens värld sällan flyttar till en kommun på grund av *ett* jobb utan snarare söker sig till platser som kan erbjuda en mångfald av möjligheter, utgör ett steg mot en lokal arbetslivsspecialist inte ett allt för lockande alternativ. En bättre möjlighet för befolkningstillväxt i Kalix vore att bli mer uppkopplat mot det potentiella T-centrumet Luleå och bli ett boendalternativ för personer som jobbar där eller familjer där en familjemedlem jobbar där och den andra i Kalix. Utbyggnaden av persontrafik på Haparandabanan medför i det sammanhanget en stor möjlighet.

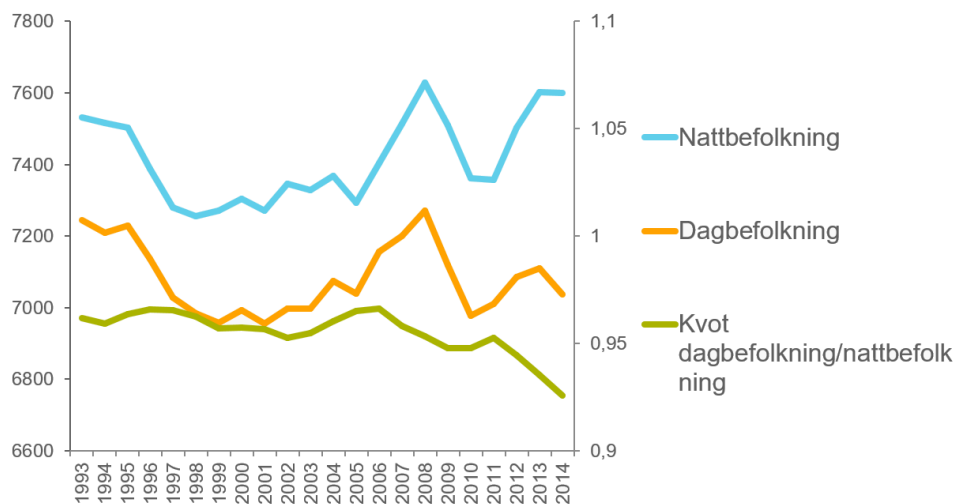
En sådan utveckling skulle kunna medföra att Kalix kommun går från att vara en ”mellanlägeskommun” i en svår situation till att dra nytta av fördelarna att vara ”boendekommun” i förhållande till det potentiella T-centrumet Luleå. Rörelsen mot mer boendeorientering skulle kunna stärka flyttnettot i förhållande till Luleå kommun genom att locka till sig fler bostads- och platsflyttare från Luleå. Utöver detta skulle Kalix i och med en större integrering till det potentiella T-centrumet i Luleå kunna locka till sig ett ännu större flöde av flyttare från omkringliggande mindre uppkopplade kommuner som söker sig mot kommuner med ett högre regionalt T-index.

Argumenten för detta spår stärks av resultaten från Kalix medborgarundersökning som SCB genomförde under 2015, som visar att de faktorer som främst bör prioriteras för att öka nöjdheten bland Kalix medborgare är bättre bostäder och bättre

kommunikationer. Samma undersökning visar även att satsningar på arbetsmöjligheter inte skulle öka medborgarnas nöjdhet mycket, vilket ytterligare stärker analysen att Kalix bör rikta in sig mot att bli mer av en boendekommun snarare än att försöka bli en lokal arbetslivsspecialist.

Kalix blir allt mer boendeorienterat

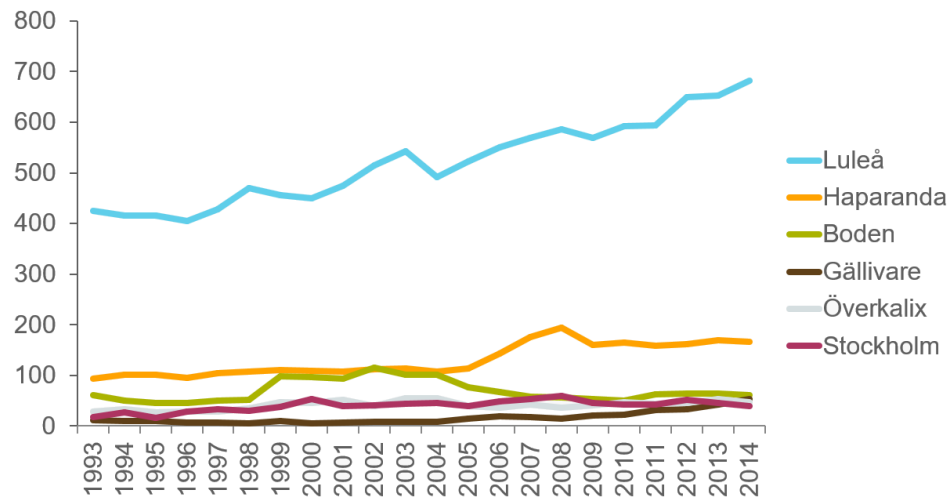
Genom att studera utvecklingen i Kalix dagbefolkning, d.v.s. antalet förvärvsarbetande som arbetar i kommunen, och nattbefolkning, d.v.s. antalet förvärvsarbetande som bor i kommunen, i figur 14 nedan kan vi se att Kalix redan idag är på väg att skifta från att vara en mellanlägeskommun till att bli en boendekommun i och med att kvoten mellan dagbefolkning och nattbefolkning sjunkit stadigt under de senaste 10 åren. Detta visar att en allt större andel av befolkningen som bor i Kalix arbetar utanför kommunen, vilket är ett typiskt mönster för boendekommuner.

Figur 14. Utvecklingen av nattbefolkning och dagbefolkning samt kvot mellan dagbefolkning och nattbefolkning i Kalix (treårigt glidande medelvärde) 1993-2014. Källa: SCB.

Om vi tittar närmare på de kommuner som Kalix invånare pendlar till i figur 15 nedan är det mycket tydligt att antalet förvärvsarbetande som pendlar till just Luleå ökar kraftigt, över 50 %, under de senaste 20 åren. Detta är ytterligare en indikation på att Kalix redan idag håller på att skifta från en mellanlägeskommun till att bli just en boendekommun i den potentiella T-regionen omkring Luleå. Återinförandet av persontrafik på den ovan nämnda Haparandabanan skulle med stor sannolikhet öka pendlingen till Luleå och omkringliggande kommuner ytterligare, vilket skulle stärka Kalix roll som boendekommun än mer.

För att Kalix skall kunna bli en attraktiv boendekommun krävs dock att Kalix kommun ses som en *attraktiv plats* att bo på. Just denna fråga, d.v.s. vad som utgör en attraktiv plats, kommer vi att utforska i nästa del av denna rapport.

Figur 15. Utvecklingen av antal pendlare med bostad i Kalix till andra kommuner 1993-2014. Källa: SCB.

torer som anses ha störst behov av förbättring. Denna bristande uppkoppling missgynnar således Kalix kommun i flera avseenden när det gäller nyckelordet ”nära”.

PLATSLWPYRAMIDEN BYGGS FRÅN GRUNDEN

En attraktiv plats har naturligtvis fler komponenter än bara närhet. För att sortera upp vilka kvaliteter som är mer eller mindre viktiga enligt respondenterna i enkätundersökningen för stora flytt- och boendestudien har vi ordnat en rad olika beskrivningar (svarsalternativ) i en s.k. ”Platslow-pyramid”. I Platslowpyramiden är det viktigaste enligt respondenterna i botten och det som bedöms som minst viktigt i toppen. Valet av modell för rangordningen kommer sig av att de ganska tydligt svarar mot Maslows mänskliga behovspyramid.

- I botten – och därmed viktigast för respondenterna – hamnar sådant som har med *trygghet och platsens grundläggande funktionalitet* att göra: trygghet/låg brottslighet, rent och snyggt, bra kommunikationer o.s.v. Detta är något som så gott som alla betonar som viktigt.
- En nivå upp kommer det som kan kallas *funktionella konkurrensfördelar*. Sådant som bedöms som viktigt för många men inte alla: bra kommunal service, närhet till vatten, barnvänligt o.s.v. Olika individer betonar också olika funktionella fördelar.
- Ytterligare en nivå upp i pyramiden hittar vi mycket av det som handlar om *hemkänsla och sammanhang*: att man kan identifiera sig med platsen, stark gemenskap, rikt utbud av sport/fritidsaktiviteter m.m.
- I pyramidens övre delar finner vi de typiskt urbana kvaliteterna *myller och möten*: shopping, nöjesutbud, restauranger och caféer. Allra högst upp hamnar påståendet ”känslan att det är där det händer”.

Figur 17. Platsens olika värden sorterade efter det som är viktigast (nere i pyramiden) och det som är minst viktigt för respondenterna (uppe i pyramiden). "C" i toppen står för Centrum – där det händer.

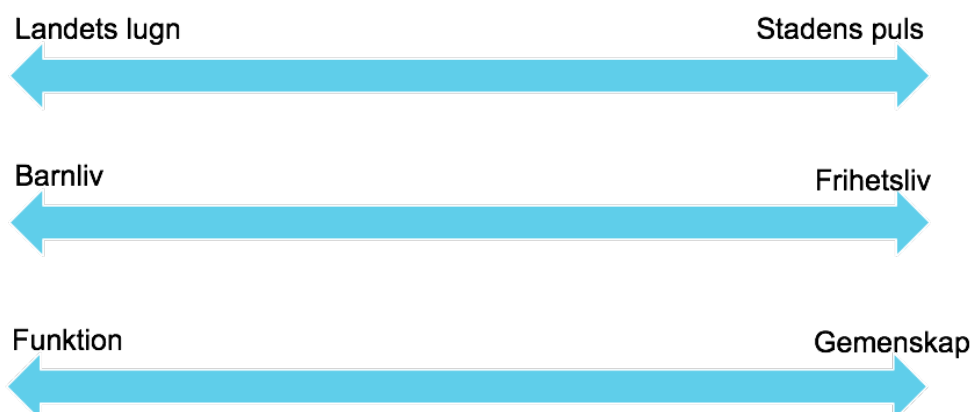
SEX SÄRSKILJANDE PLATSVÄRDEN

Även om vissa kommuner kan täcka hela Platslow-pyramiden och att alla i någon mån bör sträva efter det, är det i realiteten ofta svårt, inte minst för mindre kommuner. Man har ett mindre antal platsvärden att spela på i konkurrensen med andra platser och det gäller att prioritera bland dessa så klokt man kan. Därför är det viktigt att vara medveten om var människors preferenser skiljer sig.

En analys av hur respondenterna i enkätundersökningen har betonat platsens värden ger oss tre huvudsakliga dimensioner eller skiljelinjer i synen på vad som är en attraktiv plats:

- **Landets lugn** kontra **stadens puls**. Den överlägset tydligaste konfliktlinjen, där de som dras åt ”landets lugn” i högre utsträckning värderar sådant som att det är lugnt och nära till naturen, medan de som värderar ”stadens puls” värderar nöjesutbud och mycket liv och rörelse.
- **Barnliv** kontra **frihetsliv** är dimensionen som speglar hur viktig barnvänlighet, bra skolor/förskolor o.s.v. är i ena änden och i andra änden sådant som man kan kalla ”den andra frihetstiden” att göra, d.v.s. livet när barnen flyttat hemifrån. Till ”frihetsliv” hör inte nöjesliv och puls, däremot ett bra kulturliv och mer fundamentala kvaliteter som att det är rent, snyggt och vackert.
- **Funktion** kontra **gemenskap**. Den tredje dimensionen beror på om man värderar platsens funktionella egenskaper – bra kommunikationer, arbetsmöjligheter m.m. eller sådant som har med tillhörighet att göra – att det finns en stark gemenskap på platsen och att man kan identifiera sig med boendeplatsen.

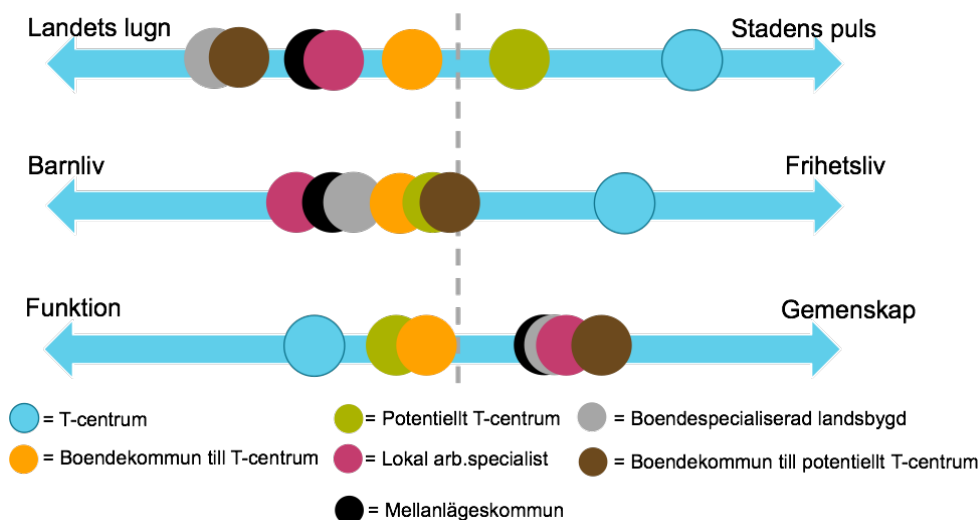
De tre dimensionernas ytterligheter formar alltså sex särskiljande platsvärden som exempelvis en kommun kan använda sig av att lyfta fram för olika grupper.

Figur 18. Tre huvuddimensioner formar sex särskiljande platsvärden.

Personer har olika preferenser och positioner längs de olika skiljelinjerna. I figur 19 nedan visas positionen för människor som bor i olika kommuntyper. Kalix position längs axlarna känner vi inte till, men den bästa uppskattningen är att kommunen ligger ungefär som kommungruppen mellanlägeskommuner, d.v.s mer mot

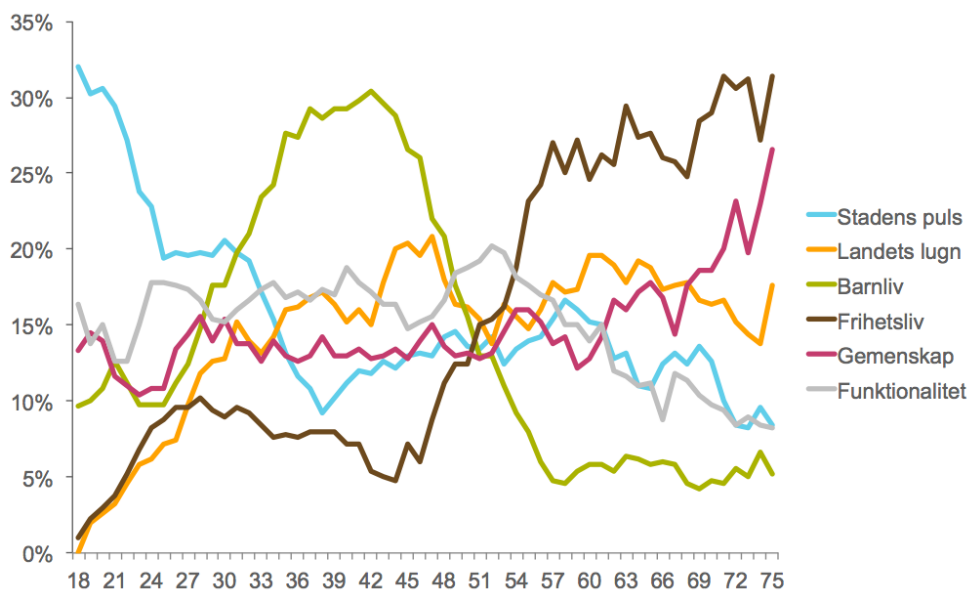
landets lugn än stadens puls, mer mot barnliv än frihetsliv och mer mot gemenskap än funktionalitet.

Figur 19. Positioner för personer som bor i olika kommuntyper.

Livsfasen har stark påverkan på platsvärderingarna

Avgörande för vilka platsvärden som är viktiga är vilken livsfas man befinner sig i. I figur 20 nedan visas hur stor andel i varje åldersgrupp som tycker det är viktigt med respektive platsvärde. De unga lockas i högre utsträckning av stadens puls, men i de följande åldersgrupperna seglar landets lugn och framförallt barnliv upp som viktiga värden. Efter barnlivsfasen kommer sedan en betoning på det mer livsnjutande frihetslivet.

Figur 20. Andelen som har starka preferenser för de olika platsvärdena efter ålder.

För Kalix kan ovanstående figurer vara viktiga verktyg för att förstå vilka värden som lockar flyttare i olika åldrar. Vill man locka mer unga krävs i regel mer av stadens puls, barnfamiljer lockas mer av lugn och naturligtvis bra skolor/förskolor, medan de som är lite äldre dras av mer guldkant på tillvaron.

Kalix styrka ligger i trygghet kombinerat med goda utbildningsmöjligheter
Sett till resultaten från Kalix medborgarundersökningar så framträder bilden av en kommun vars främsta styrkor ligger i de tre nedre delarna av platslowpyramiden. Det som framförallt sticker ut är att medborgarna i Kalix kommun upplever en stor trygghet i kommunen, och att det finns goda utbildningsmöjligheter. Utöver detta upplevs Kalix även som en plats med ett gott kommersiellt utbud och goda fritidsmöjligheter. Detta indikerar att Kalix verkar lyckas med att kombinera landets lugn och en stark gemensamhetskänsla med ett utvecklat aktivitetsliv, något som är relativt ovanligt för mindre kommuner utanför storstadsregionerna.

Den starka gemensamhetskänslan och upplevelsen av landets lugn gör även att Kalix stärker sin position som en möjlig boendekommun till det potentiella T-centrumet kring Luleå, eftersom det ofta är gemenskap, trygghet, och en känsla av "landets lugn" relativt den större staden som ofta lockar de som flyttar till boendekommuner. Från Kalix medborgarundersökning framkommer även att ytterligare satsningar på att förbättra de redan relativt goda skolresultaten, särskilt inom grundskolan, skulle vara till nytta för kommunen, särskilt för att locka till sig fler barnfamiljer.

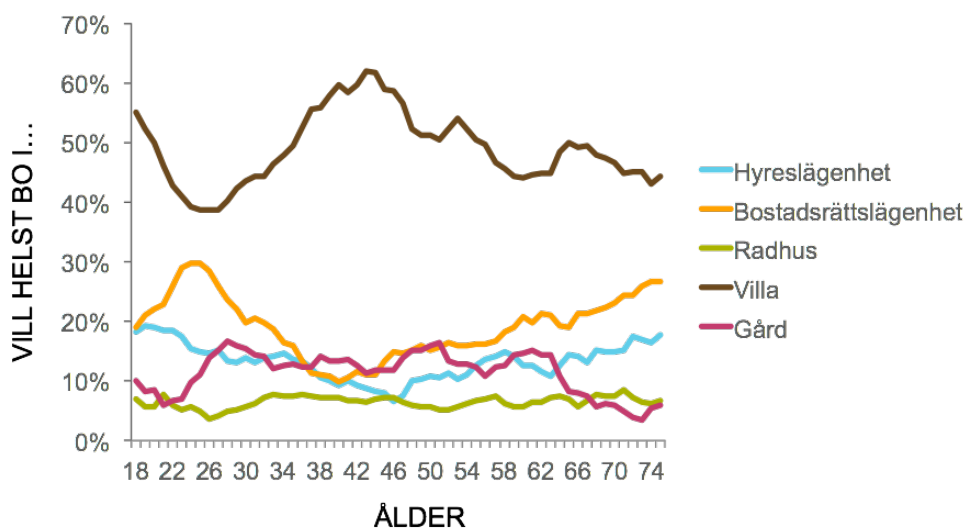
VAD ÄR EN ATTRAKTIV BOSTAD?

Bostaden har blivit allt viktigare för svenskarna, och därmed för platsen, i kampen om invånarna. Fastighetspriserna har stigit mycket kraftigt de senaste åren, men människor lägger också mer energi på att förbättra bostaden. För en plats blir då också utbudet av bostäder en allt viktigare konkurrensfördel.

Preferenserna skiljer sig naturligtvis beroende på i vilken typ av bostad man vill bo. I figur 21 nedan visas hur stor andel som helst skulle vilja bo i antingen hyreslägenhet, bostadsrättslägenhet, radhus, villa eller på gård i olika åldrar.

Slående är att villan oavsett ålder ligger i topp – men man ska samtidigt komma ihåg att andelen sällan går över 50%. Personer som är i ansvarsfasen och värderar barnliv bildar en puckel för villaidealet, medan bostadsrättslägenheten är som mest populär bland de som är yngre och äldre.

Hyreslägenheten följer samma mönster men bedöms som mindre attraktiv generellt. Gården följer ett motsatt åldersmönster, medan radhusets popularitet är mer jämnt fördelad.

Figur 21. Vilken typ av bostad personer i olika åldrar helst skulle vilja bo i.

Den bostadskvalitet som ses som viktigast oavsett om man vill bo i villa eller lägenhet är *bra planlösning*. Därefter skiljer sig preferenserna, där läget och balkongen blir viktigare för de som bor i lägenhet, medan trädgården och att det är tyst i bostaden är viktigare för de som vill bo i villa.

VILLA	LÄGENHET
<ul style="list-style-type: none">▪ Bra planlösning▪ Fin trädgård▪ Tyst▪ Bra läge▪ Platsen▪ Ljust och fräscht▪ Bra förvaringsmöjligheter▪ Mysig▪ Fint kök▪ Bostaden har balkong/ Veranda	<ul style="list-style-type: none">▪ Bra planlösning▪ Bra läge▪ Bostaden har balkong/ Veranda▪ Ljust och fräscht▪ Platsen▪ Tyst▪ Bra förvaringsmöjligheter▪ Fint kök▪ Mysig▪ Inget behov av renovering

Figur 22. De 10 viktigaste bostadsvärdena för de som vill bo i villa och de som vill bo i lägenhet.

10 BOSTADSVÄRDEN ATT SPELA MED

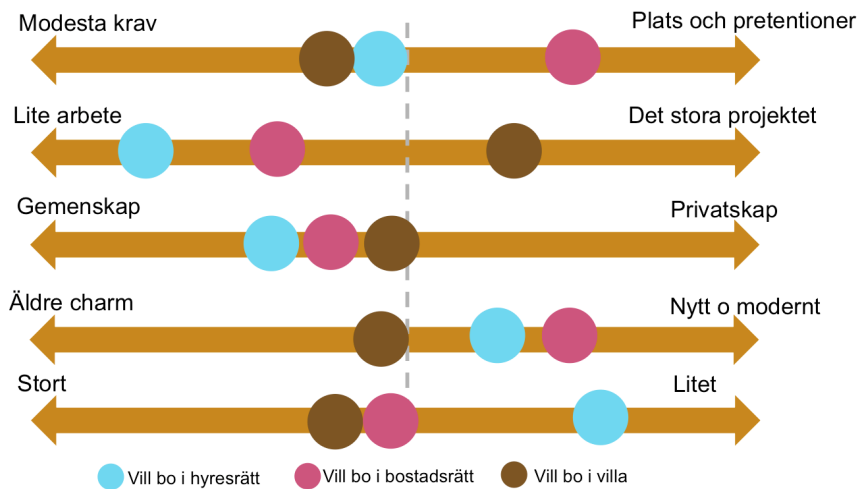
Liksom i synen på platsens värden finns några grundläggande skiljelinjer i synen på bostaden. Här kan vi identifiera fem viktiga skiljelinjer:

- **Modesta krav** kontra **plats och pretentioner**. Här finner vi i ena änden de som inte tycker själva bostaden är så viktig, den får gärna vara billig, kontra de som tycker framförallt bostadens plats är viktig, men också tycker i princip allt med bostaden är mer viktigt än andra.
- **Lite arbete** kontra **det stora projektet** är dimensionen som speglar hur motiverad man är att lägga ned tid och energi för att bostaden ska bli precis som man vill ha den, eller om man t. ex inte vill ödsla kraft på renoveringar.
- **Gemenskap** kontra **privatskap**. Den tredje dimensionen beror på om man ser bostaden och dess omgivning som en social arena, eller om man värderar avskildhet.
- **Äldre charm** kontra **nytt och modernt** är dimensionen som visar om man uppskattar att bostaden är ny och modern eller om man uppskattar något med lite äldre charm.
- Slutligen **stort** kontra **litet** om man tycker bostadens yta gärna ska vara stor eller lite mindre.

Skilda preferenser beroende på vilken typ av bostad som är ideal

Vilka preferenser människor har beträffande bostaden skiljer sig beroende på vad man bor, men i högre utsträckning beroende på vilken bostad man helst vill bo i.

I figur 23 nedan visas positionen för personer som vill bo i olika typer av bostäder.

Figur 23. Positioner för personer som vill bo i olika typer av bostäder.

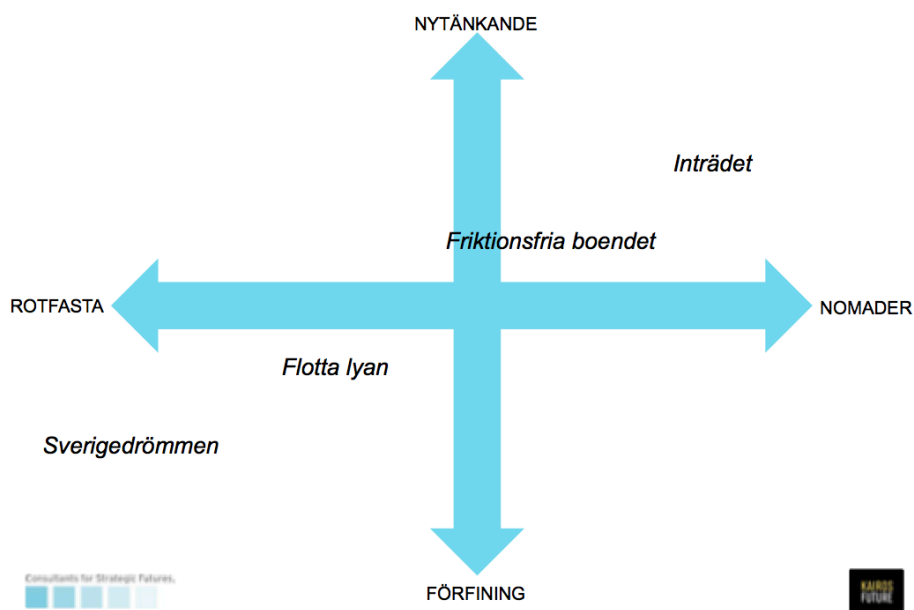
Personer med störst pretentioner gällande i synnerhet platsen och läget är de som vill bo i bostadsrätt, medan de som vill bo i villa och hyresrätt inte tycker det är lika viktigt. De som vill bo i villa ser bostaden som ett större projekt, medan i synnerhet de som vill bo i hyreslägenhet värderar en liten arbetsinsats kopplad till bostaden. De som vill bo i lägenhet värderar i något högre utsträckning gemenskap kring och i bostaden, medan de som vill bo i villa lutar mer åt "privatskap". De som vill bo i lägenhet dras mest åt det nya och moderna, vilket även gäller de som vill bo i villa.

Slutligen kommer frågan om storlek. De som vill bo i hyreslägenhet är mest utmärkande i riktningen att de gärna bor lite mindre. De som vill bo i villa är de som föga förvånande gärna vill ha lite mer yta.

FYRA BOSTADSARKETYPEN FÖR FRAMTIDEN

I samband med Kairos Futures studie kring flytt och boende anordnades ett expertseminarium där experter resonerade kring framtiden för den svenska bostadsmarknaden. Ett tema som genomsyrade seminariet var en tilltagande polarisering, mellan de som har möjlighet och väljer en mer **rotfast** tillvaro kopplad till bostaden och de som av nöd eller lust har en mer **nomadartad** tillvaro på bostadsmarknaden.

För de som vill och har möjlighet till den mer rotfasta tillvaron på bostadsmarknaden finns alternativ i det befintliga bostadsbeståndet och bland de bostäder som byggs som inte kräver omfattande nytänkande. Där aktörer på bostadsmarknaden behöver tänka nytt är i regel bostäder för de som har begränsade resurser och de som ser bostaden mer som en "tjänsteplattform" för en friktionsfri vardag. I figur 24 nedan har fyra bostadsarketyper för framtiden placerats ut längs dimensionerna rotfasta – nomader och nytänkande – förfining. Nedan beskriver vi arketyperna kortfattat.

Figur 24. Schematisk beskrivning av den framtida bostadsmarknaden och fyra arketypbostäder.

Sverigedrömmen – möjlighet för Kalix

Den svenska motsvarigheten till *american dream*, den om Volvo Villa och Vovve, kan verka måttligt framtidsinriktad, men samtidigt är den ett starkt ideal för många. Sverigedrömmen kan tänkas bli ännu mer attraktiv när det blir allt dyrare och helt enkelt mer svåruppnåeligt att bo i villa i storstadsregioner och i större städer. Här har Kalix en given styrka att kunna erbjuda villaboenden till ett rimligt pris. Detta kan bli särskilt attraktivt ifall Kalix ses som en möjlig boendekommun till Luleå, då de lägre bostadspriserna i Kalix jämfört med Luleå skulle kunna locka många med denna dröm.

Flotta lyan bygger på lägen – svårare för Kalix

Den andra arketypen – flotta lyan – motsvarar en hel del av de bostäder som byggs för de som har en något större plånbok än genomsnittet. För de som vill och har möjlighet att söka sig till flotta lyan är läget helt avgörande: centralt och gärna nära vatten. Denna typ av bostad har Kalix liksom andra mindre kommuner svårare att erbjuda. En utbyggnad av villor och lägenheter med högre standard kring Kalixälven skulle dock kunna attrahera de flyttare som söker efter just denna typ av bostad.

Friktionsfria boendet – uppgraderat hyresvärdskap

I Figur 21 ovan kan man notera att hyreslägenhet inte är en särskilt attraktiv typ av bostad för gemene svensk. Här finns dock stor potential om hyresvärdskapet kan inriktas på att erbjuda en så friktionsfri tillvaro kopplad till bostaden som möjligt. Kring bostaden växer ett vardagstjänstelandskap fram kring exempelvis matkassar och hushållsnära tjänster, men också med stöd av tekniska lösningar i det smarta hemmet. Här finns potential för ett uppgraderat hyresvärdskap som i sin tur skulle

upgradera hyreslägenheten till något annat än idag. Den utvecklingen väntas först ske i stadsmiljöer eftersom tjänsterna behöver en kritisk massa för att kunna erbjudas. Med en större integration i Luleåregionen skulle dock denna boendeform på sikt kunna bli viktig för Kalix.

Inträdet – den gordiska knuten

Slutligen den stora frågan på svensk bostadsmarknad: hur ska personer med begränsade resurser komma in på bostadsmarknaden? I skrivande stund är situationen för nyanlända akut och nytänkande för att dessa ska komma in på bostadsmarknaden kommer att krävas. Samtidigt har unga med begränsade resurser sedan länge haft svårigheter att skaffa sig en egen bostad. Dilemmat är att där bostäderna finns, finns ofta inte särskilt många arbetstillfällen. Här skulle Kalix med en starkare integration till Luleåregionen kunna spela en stor roll genom att erbjuda bostäder till lägre priser än i Luleå, samtidigt som goda arbetsmöjligheter finns i regionen. En utbyggnad av mindre och billigare lägenheter skulle därmed kunna locka flyttare som är på jakt efter att göra ett inträde på den svenska bostadsmarknaden.

VILKA SKA VI RIKTA IN OSS PÅ?

I det här avsnittet presenterar vi tre målgrupper som skulle kunna stärka Kalix kommun:

- **Bostadsflyttare, 25-49 år, från större städer:** Personer som vill flytta till en bättre bostad, plats, och/eller en barnvänligare miljö men som vill behålla närheten till ett potentiellt T-centrum.
- **Unga framtidsflyttare, 16-29 år, som vill göra inträde på bostadsmarknaden:** Unga flyttare som är intresserade av att flytta till en mindre kommun nära ett potentiellt T-centrum, på jakt efter bra och billiga bostäder.
- **Utrikes inflyttare:** Personer som flyttar till Sverige och Kalix från andra länder.

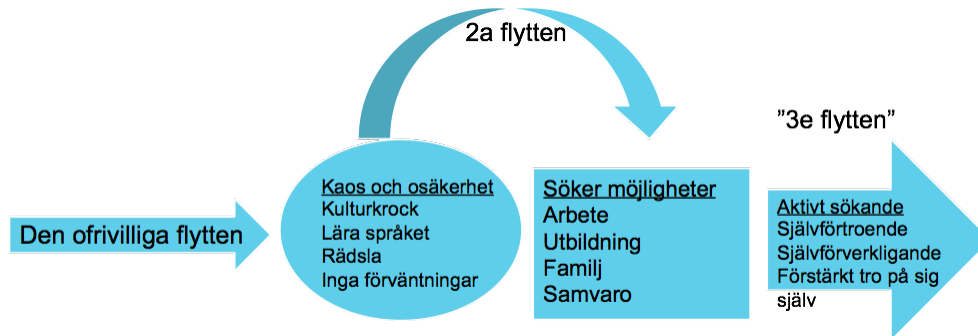
Den första av dessa grupper är den grupp som starkast kan associeras med boendekommuner till (potentiella) T-centrum, d.v.s. personer som är ”mitt i karriären” och som nyligen startat, eller planerar att starta, en familj. Den andra gruppen är bland de som tidigare stått för en stor del av Kalix negativa flyttnetto, men som skulle kunna lockas till Kalix istället för Luleå med hjälp av en starkare integration till Luleåregionen. Slutligen har vi den tredje gruppen, de utrikes födda flyttarna. Denna grupp har utgjort befolkningsstillväxten i många mindre kommuner, och har potential att göra det även i Kalix kommun.

Utrikes inflyttare: heterogen grupp, som ofta genomgår samma ”resa”
Gruppen ”utrikes inflyttare” är en grupp som är svår att nå i enkäter, varför vi inte har detaljerad information om dem. Inledningsvis presenterar vi några slutsatser från den antropologiska studien som gjordes inom ramen för stora flyttstudien, där ett antal hushåll som gjort resan att komma till Sverige fick dela med sig av sina tankar och erfarenheter.

Personer som kommit från andra länder är naturligtvis ingen homogen grupp, varför vi ska vara försiktiga med att dra tvärsäkra slutsatser från den antropologiska studie som genomförts. Personer som flytt från andra länder har dock en del gemensamt relaterat till preferenser och överväganden vid olika flyttar som illustreras i figur 25 nedan.

Den första flytten präglas av stora påfrestningar och turbulens, för att inte säga kaos. Man möts av kulturkrockar, svårigheter med språk och stor allmän osäkerhet. I detta skede behövs *trygghet, sammanhang och värme* från platsen man har kommit till. Den andra flytten präglas mer av ett sökande efter möjligheter, men även här på rätt grundläggande nivå, man söker *arbete, utbildning, ordning för familj och ett socialt sammanhang*. I detta skede behöver platsen erbjuda just detta. Den tredje flytten präglas av förstärkt självförtroende och handlar mer om självförverk-

ligande. Här är man mer inne på en ”normal” inrikes flytt, vilket innebär mer av det som lockar inrikes flyttare i stort.

Figur 25. Modell över olika flyttare för personer som flyr till Sverige.

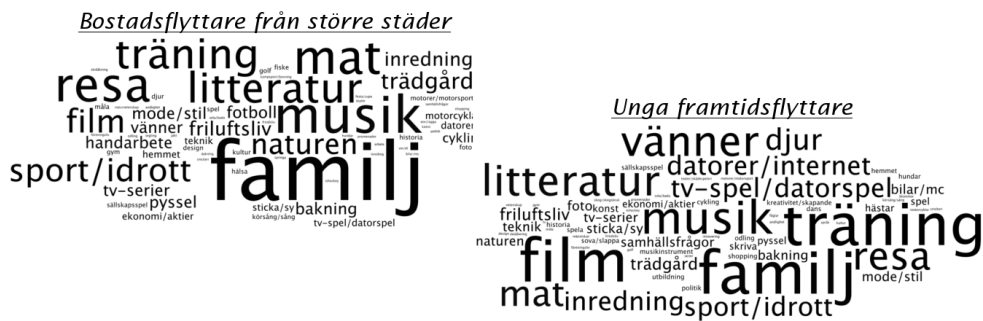
Vid den tredje flytten är personerna som flytt från andra länder i samma situation som vilka inrikes flyttare som helst och kan tillhöra någon av de tre resterande målgrupperna. Kalix styrka ligger i att kunna erbjuda en hög nivå av trygghet, samvaro, och goda utbildningsmöjligheter, vilket kan locka utrikes inflyttare från både den första och den andra flytten, d.v.s. flyttare som precis börjat integreras i det svenska samhället. Förvaltnad på rätt sätt kan denna grupp komma att utgöra en mycket stark resurs för Kalix i framtiden.

VILKA ÄR DE? SOCIO-DEMOGRAFI OCH LIVSSTIL

Till skillnad från de utrikes födda flyttarna så återfinns de två återstående grupperna, bostadskarriärister från större städer, och de unga framtidsflyttarna, i den stora flytt- och boendestudien, och därmed kan vi utifrån denna studie lära oss mer om dessa grupper.

De unga inträdes- och framtidsflyttarna är 80- och 90-talister som har en lägre utbildnings- och inkomstnivå än den genomsnittlige svensken. Det är dock viktigt att poängtera att denna grupp består av unga, varav många ännu inte påbörjat sina karriärer eller avslutat sin utbildning. Jämför man denna grupp med alla svenskar i åldern 16-29 år framkommer att denna grupp har en något högre utbildningsnivå än övriga 16-29-åringar, och ungefär samma inkomstnivå som denna grupp. Cirka 20% bland de unga inträdes- och framtidsflyttarna har hemmaboende barn, och deras livsstil kretsar främst kring familj, vänner, träning, och kultur i form av musik, litteratur, och film.

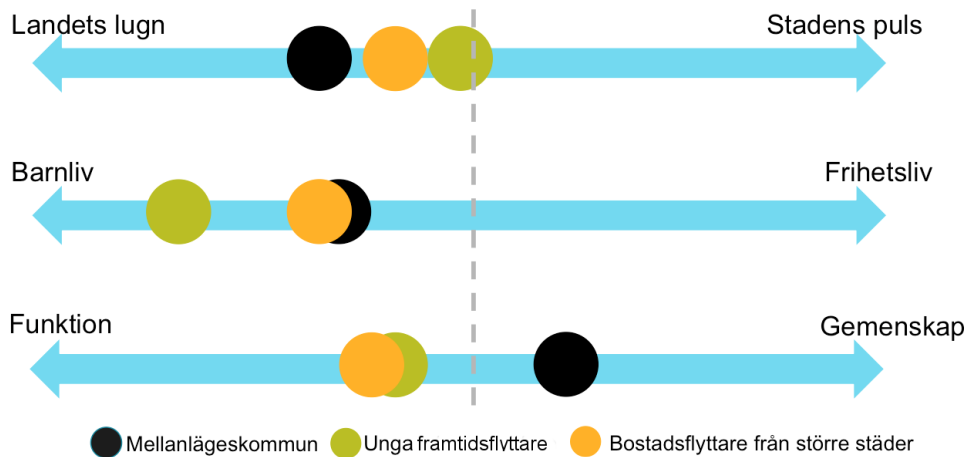
Bostadsflyttarna från större städer är främst 70- och 80-talister med en högre utbildnings än genomsnittssvensken, och ungefär genomsnittlig inkomstnivå. I denna grupp har ca 45% hemmaboende barn, och deras livsstil kretsar kring familj, träning, mat, resor, och kultur i form av musik och litteratur.

Figur 26. Målgruppernas livsstil, uttryckt som de intressen de anger som sina tre främsta.

VILKA ÄR DE? PLATS- OCH BOSTADSVÄRDERINGAR

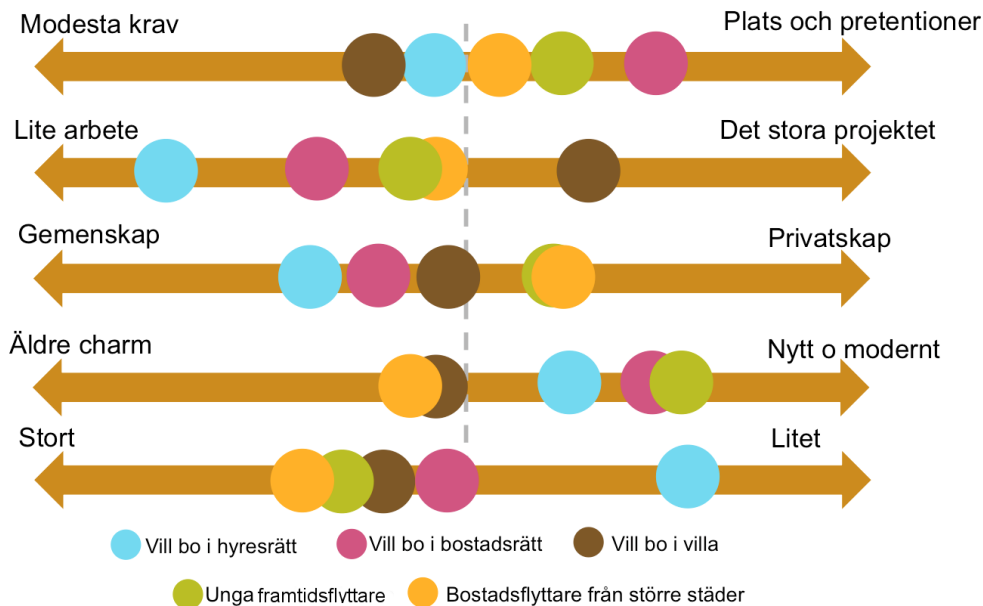
Trots de demografiska skillnaderna mellan de två grupperna så liknar de varandra relativt mycket när det gäller de platsvärderingar de har. Båda grupperna dras mot mitten när det gäller balansen mellan landets lugn och stadens puls. Detta mönster kan förväntas av de som vill flytta till en mindre kommun utanför en större stad, eftersom de både vill ha en koppling till den större staden, i Kalix fall Luleå, samtidigt som de vill behålla en känsla av ”landets lugn”. Båda grupperna drar också åt barnvänliga och funktionella miljöer snarare än att fokusera på frihetsliv och gemenskap.

Figur 27: Målgruppernas positioner med avseende på vad som är en attraktiv plats, jämfört med genomsnittet för en mellanlägeskommun.

Även gällande bostadsvärderingarna är de två grupperna relativt lika varandra, de drar båda åt en viss vikt vid plats och pretentioner samt att bostaden är relativt stor och inte kräver allt för mycket arbete. Grupperna föredrar också en bostad som innebär mer av en privat boendeform, snarare än en stark gemenskapskänsla. Den enda dimensionen där de två grupperna skiljer sig åt är att de yngre inträdes- och

framtidensflyttarna förväntar sig en nyare och modernare standard än bostadsflyttarna från de större städerna som snarare är ute efter bostäder med en äldre charm.

Figur 28: Målgruppernas positioner med avseende på vad som är en attraktiv bostad, jämfört med genomsnittet för de olika bostadstyperna.

VILKA ÄR DE? FLYTTMOTIV

Slutligen undersöker vi vilka motiv flyttarna själva anger som tänkbara skäl till varför de skulle kunna tänka sig att flytta till en kommun som Kalix, d.v.s. till en mindre kommun i närheten av en större stad. Här ser vi återigen att de två grupperna har relativt liknande svar, och att de främsta anledningarna till att de skulle kunna tänka sig att flytta till en kommun som Kalix är om de ser det som en kommun där de kan få en bättre bostad och högre livskvalitet än där de för närvarande bor.

Föga förvånande så anser de unga inträdes- och framtidensflyttarna att bättre framtidsutsikter och billigare bostäder är viktigare än bostadsflyttarna, som istället prioriterar möjligheterna att få arbete, och egna bostadsdrömmar högre. Figur 29 nedan visar de tio vanligaste anledningarna som de två grupperna angivit för varför de skulle kunna tänka sig att flytta till en kommun som Kalix.

Bostadsflyttare från större städer

- Bättre bostad
- Bättre livskvalitet
- Attraktiv plats
- Arbete
- "Prova något nytt"
- En dröm om att bo på platsen

Unga inträdes- och framtidensflyttare

- Bättre bostad
- Bättre livskvalitet
- Attraktiv plats
- Bättre framtidsutsikter
- Arbete
- Billigare Bostad

- Billigare bostad
- Flytta ihop med partner
- Partner flyttade dit
- Bättre framtidsutsikter
- ”Prova något nytt”
- En dröm om att bo på platsen
- Partner flyttade dit
- Minskade avstånd

Figur 29: De 10 vanligaste tänkbara flyttmotiven för en flytt till en mindre kommun nära storstad för målgrupperna.

VAD BETYDER DETTA FÖR FRAMTIDEN?

Rapportens slutsatser för Kalix är sammanfattningsvis:

- 1. Mot T-samhället!** Uppkoppling, kunskap och specialisering är centrala framgångsfaktorer såväl för individer och organisationer som kommuner och regioner.
- 2. Kalix är en mellanlägeskommun som behöver öka uppkopplingen mot Luleå.** Kalix främsta långsiktiga styrka ligger i dess närhet till det potentiella T-centrumet Luleå som ger Kalix invånare tillgång till en stark arbetsmarknadsregion. För att till fullo kunna utnyttja denna styrka behöver kommunikationerna till Luleå förbättras. En stor möjlighet för Kalix här är öppnandet av persontrafik på Haparandabanan, vilket skulle öppna för en ökad pendlingstrafik mellan kommunerna.
- 3. Kalix behöver satsa på förbättringar av boendemiljön för att kunna etablera sig som en boendekommun i Luleåregionen.** Urbaniseringen styr flyttmönstren i hög utsträckning kring Kalix. Den tid då flyttare kunde lockas med ”ett jobb” är svunnen. Istället kan Kalix konkurrera om flyttare genom att erbjuda attraktiva boendeförhållanden i Luleåregionen där stora framtidsmöjligheter finns. För att detta skall vara möjligt krävs dock ytterligare satsningar på boendemiljön i Kalix kommun, samt att de förhållandevis goda skolresultaten och utbildningsmöjligheterna upprätthålls och gärna stärks.
- 4. Kalix styrkor ligger i närheten till Luleå i kombination med en känsla av landets lugn.** Kalix kommun är en kommun med stor attraktivitet för de flyttare som är intresserade av att ha en boendemiljö som präglas av landets lugn, men som fortfarande vill behålla kopplingen till en större stad. Medborgarna är framförallt nöjda med den trygghets- och gemensamhetskänsla som finns i kommunen, men även med det kommersiella utbudet och de utbildningsmöjligheter som finns i kommunen.
- 5. Kalix har möjligheter att leverera Sverigedrömmen och inträdesbostäder.** I Kalix finns naturliga förutsättningar att leverera bostadsarketyper ”Sverigedrömmen”, med idylliskt lantliga boendemiljöer och försvarbara priser. Lägenhetsboende i kommunen är svårare att matcha med människors ideal i form av ”flotta lyan”, som bygger på lägen och urbana miljöer. Framtidsmöjligheterna på lägenhetssidan ligger i en möjlighet att erbjuda mindre billigare bostadsrätter åt de som vill göra ett inträde på bostadsmarknaden. Det friktionsfria boendet skulle möjligtvis på sikt kunna utgöra en viktig del av Kalix bostadsmarknad under förutsättningen att kommunen integreras ytterligare i Luleåregionen.
- 6. Tre målgrupper kan stärka Kalix tillväxt i framtiden.** Denna rapport identifierar tre huvudsakliga målgrupper som kan vända Kalix negativa flyttnetto i framtiden. Den första av dessa grupper är bostadsflyttare från större städer som kan lockas av Kalix lugna, trygga, och barnvänliga miljö. Den andra gruppen är unga inträdes- och framtidsflyttare som lockas av de billigare bostäderna i Kalix, men som

vill ha en koppling till en större stad. Den sista gruppen är personer födda i andra länder, som kan lockas av Kalix trygghet och goda utbildningsmöjligheter.

Sammanfattningsvis

Kalix är en kommun som under en längre tid haft en svår utmaning gällande befolkningsutveckling och inrikes flytnetto, men som har goda möjligheter att vända denna utveckling i framtiden genom att aktivt förbättra sina bostadsmiljöer för att kunna locka till sig personer som arbetar i Luleå kommun eller familjer där en familjemedlem jobbar i Luleå och den andra i Kalix. En utbyggnad av persontrafik på Haparandabanan och stärkt uppkoppling mot Luleåregionen i allmänhet skulle kunna påskynda denna process ytterligare. Kalix har ett till viss del växande arbetsliv inom bland annat företagstjänster, men Kalix största möjlighet att locka inrikes flyttare ligger i att öka sin attraktivitet som boendalternativ i en allt mer uppkopplad Luleåregion.

APPENDIX A: DEFINITIONER OCH FÖRKLARINGAR

T-INDEX OCH REGIONALT T-INDEX

T-index är en sammanvägning av tre delmått: "Storlek/koncentration" består av antal invånare och befolkningstäthet. "Kunskapskapital" består av andel högskoleutbildade bland befolkningen, andel högskoleutbildade i privata näringar, patentansökningar per capita samt andel sysselsatta i kunskaps- och tjänstebranscher (definierat som information och kommunikation, finans och försäkring, fastighetsverksamhet, företagstjänster, kulturella och personliga tjänster, hotell och restaurang). I "nätverk" räknas in företag med importlicens per capita, andel av arbetskraften i icke-lokala näringar, pendlingstrafik i förhållande till lokal arbetskraft, medlemmar i LinkedIn per capita, flygavgångar i FA-regionen samt förekomst av större järnvägsstation. De tre delmåttarna viktas lika.

Regionalt T-index fås sedan genom att låta enskilda kommuners T-index förstärkas av pendlingsrelationer, d.v.s. kommuner får extra T-poäng från de kommunerna de har pendlingsrelationer med. Detta innebär att måttet främst visar i vilken utsträckning man är del av ett *sammanhang* med höga T-poäng.

KOMMUNAL FRAMGÅNG

Kommunernas framgång är också en sammanvägning av tre separata mått. Ekonomisk framgång är ett mått på lönenivåer, nyföretagande, arbetslöshet och kommunal ekonomi. Social framgång bygger på valdeltagande, våldsbrott, andel behöriga till gymnasiet, andel unga beroende av ekonomiskt bistånd samt ohälsotal. Slutligen består ekologisk framgång av andelen av nya bilar som är miljöbilar, utsläpp av växthusgas per capita, samt andel skyddad natur. De tre delindexen viktas lika.

INGÅENDE KOMMUNER I TYPOLOGIN

Kommunerna som ingår i respektive kommungrupp är:

T-centrum: Danderyd, Stockholm, Södertälje, Solna, Sigtuna, Burlöv, Malmö, Lund, Göteborg, Mölndal.

Boendekommuner till T-centrum: Upplands Väsby, Vallentuna, Österåker, Värmdö, Järfälla, Ekerö, Huddinge, Botkyrka, Salem, Haninge, Tyresö, Upplands-Bro, Nykvarn, Täby, Sollentuna, Nacka, Sundbyberg, Lidingö, Vaxholm, Norrtälje, Nynäshamn, Håbo, Gnesta, Strängnäs, Trosa, Staffanstorps, Vellinge, Kävlinge, Lomma, Svedala, Skurup, Sjöbo, Hörby, Höör, Eslöv, Ystad, Trelleborg, Kungsbacka, Härryda, Partille, Öckerö, Ale, Lerum, Bollebygd, Lilla Edet, Kungälv, Alingsås.

Potentiella T-centrum: Uppsala, Nyköping, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Jönköping, Växjö, Kalmar, Karlskrona, Helsingborg, Kristianstad, Hässleholm, Halmstad, Varberg, Uddevalla, Trollhättan, Borås, Skövde, Karlstad, Örebro, Västerås, Falun, Borlänge, Gävle, Sundsvall, Örnsköldsvik, Östersund, Umeå, Skellefteå, Luleå.

Boendekommuner till potentiella T-centrum: Älvkarleby, Knivsta, Heby, Tierp, Enköping, Flen, Kinda, Åtvidaberg, Valdemarsvik, Söderköping, Motala, Aneby, Mullsjö, Habo, Vaggeryd, Lessebo, Alvesta, Torsås, Mörbylånga, Borgholm, Östra Göinge, Örkelljunga, Bjuv, Bromölla, Klippan, Åstorp, Landskrona, Höganäs, Ängelholm, Laholm, Munkedal, Färgelanda, Grästorp, Mark, Svenljunga, Herrljunga, Tibro, Töreboda, Vänersborg, Ulricehamn, Mariestad, Hjo, Tidaholm, Kil, Hammarö, Forshaga, Grums, Kristinehamn, Lekeberg, Kumla, Askersund, Nora, Surahammar, Kungsör, Sala, Gagnef, Säter, Ockelbo, Timrå, Bräcke, Krokomborg, Nordmaling, Bjurholm, Robertsfors, Vännäs, Vilhelmina, Åsele, Älvsbyn, Piteå, Boden.

Lokala arbetslivsspecialister: Gislaved, Värnamo, Eksjö, Tranås, Uppvidinge, Älmhult, Markaryd, Emmaboda, Oskarshamn, Vimmerby, Olofström, Perstorp, Båstad, Dals-Ed, Karlsborg, Tranemo, Vara, Strömstad, Skara, Eda, Torsby, Munkfors, Årjäng, Hallsberg, Karlskoga, Fagersta, Köping, Malung-Sälén, Mora, Avesta, Ludvika, Sandviken, Hudiksvall, Härjedalen, Lycksele, Arjeplog, Övertorneå, Gällivare, Kiruna.

Mellanlägeskommuner: Östhammar, Katrineholm, Vadstena, Mjölby, Nässjö, Sävsjö, Vetlanda, Tingsryd, Ljungby, Hultsfred, Västervik, Gotland, Ronneby, Karlshamn, Hylte, Falkenberg, Stenungsund, Sotenäs, Gullspång, Bengtsfors, Götene, Lysekil, Åmål, Lidköping, Falköping, Sunne, Filipstad, Hagfors, Arvika, Säffle, Laxå, Hällefors, Lindesberg, Arboga, Vansbro, Leksand, Hedemora, Hofors, Ovanåker, Ljusdal, Söderhamn, Bollnäs, Ånge, Härnösand, Kramfors, Sollefteå, Ragunda, Strömsund, Åre, Vindeln, Norsjö, Malå, Storuman, Sorsele, Dorotea, Arvidsjaur, Jokkmokk, Kalix, Pajala, Haparanda.

Boendespecialiserad landsbygd: Vingåker, Ödeshög, Ydre, Boxholm, Högsby, Mönsterås, Nybro, Sölvesborg, Svalöv, Tomelilla, Osby, Simrishamn, Tjörn, Orust, Tanum, Vårgårda, Essunga, Mellerud, Storfors, Degerfors, Ljusnarsberg, Skinnskatteberg, Hallstahammar, Norberg, Rättvik, Orsa, Älvdalen, Smedjebacken, Nordanstig, Övertorneå.

OM KAIROS FUTURE

Kairos Future är ett internationellt konsult- och analysföretag som hjälper företag att förstå och forma sin framtid. Genom trend- och omvärldsanalys, innovation och strategi, ger vi våra kunder de stora sammanhangen. Kairos Future grundades 1993, vårt huvudkontor finns i Stockholm och vi har representanter samt samarbetspartners över hela världen.

För mer information, se www.kairosfuture.com eller kontakta oss:

Kairos Future

Box 804

(Besöksadress: Klarabergshuset, Västra Järnvägsgatan 3)

101 36 Stockholm

Tel. 08-545 225 00

info@kairosfuture.com

www.kairosfuture.com

NOTER

- ⁱ Friedman, Thomas (2008). *Hot, Flat and Crowded: Why We Need a Green Revolution—And How it Can Renew America*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- ⁱⁱ Florida, Richard (u.d.) *Who's your city? Economic Activity in a Spiky World*
http://www.creativeclass.com/_v3/whos_your_city/maps/#Economic_Activity_in_a_Spiky_World, avläst 2016-08-30
- ⁱⁱⁱ Tillväxtanalys (2012). *Regional attraktivitet – tillväxtmotor i en global verklighet*. Östersund: Tillväxtanalys.
- ^{iv} Tillväxtanalys (2011) *Städer och deras tillväxtförutsättningar*. Östersund: Tillväxtanalys
- ^v För beskrivning av Regionalt T-index, se Appendix A
- ^{vi} För beskrivning av kommunal framgång, se Appendix A
- ^{vii} För en förteckning av vilka kommuner som ingår i de olika grupperna, se Appendix A